

Întâlnirea generațiilor în istoria orală

coordonator
Simona Hochmuth

Publicație finanțată de către Ministerul Afacerilor Externe al Germaniei în baza unei decizii emise de către Parlamentul German

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Hochmuth Simona (coordonator)

Întâlnirea generațiilor în istoria orală / Simona Hochmuth,
Fundația Hanns Seidel, Asociația Culturală „Agora Unit”.
Timișoara : Artpress, 2016

ISBN 978-973-108-695-8

Textele nu pot fi multiplicare fără acordul fundației Hanns Seidel și Agora Unit

Fundația Hanns Seidel

Strada Dr. Iacob Felix 55, București

Tel: (+40) 0213199404

Cuprins

Partea I	
Cuvânt înainte	4
Prezentarea proiectului.....	5
Prezentare Fundația Hanns Seidel.....	7
Discursul Viceconsulului Germaniei la Timișoara, Siegfried Geilhausen	8
Discursul deputatului prof. Ovidiu Ganț.....	10
Impresii Lect. Univ. Dr. Simona Adam	12
Conferință (fragment) Conf. Univ. Dr. Smaranda Vultur	13
Partea a II-a: Interviuri	
Colegiul Național Bănățean	17
Colegiul Național „C.D. Loga” Timișoara	30
Liceul Tehnologic de Industrie Alimentară, Timișoara.....	38
Colegiul Tehnic „Ion I.C. Brătianu” Timișoara	48
Liceul Tehnic Energetic „Regele Ferdinand I” Timișoara	50
Liceul „J. L. Calderon”	54
Liceul Teoretic „Nikolaus Lenau”	82

Întâlnirea generațiilor în istoria orală

Cuvânt înainte

Dragă Cititorule,

Cartea - broșură *Întâlnirea generațiilor în istoria orală* este rezultatul final al proiectului care a avut ca temă tocmai acest mod de abordare a istoriei.

Consider că această lucrare, chiar dacă nu este deplin științifică, are calitatea că a atins în mare măsură scopul și obiectivele proiectului. Totodată, lucrarea asigură continuitatea proiectului, prin promovarea metodei de abordare a istoriei orale.

Lucrarea este structurată în două părți. Prima parte se referă la seminariile din noiembrie 2015 și conține fragmente de conferință, discursuri și impresii. Partea a doua cuprinde fragmente ale interviurilor luate de elevi unor persoane pe care ei le-au identificat ca fiind reprezentative prin experiența de viață. Interviurile pot fi urmărite în întregime în format electronic.

Vreau să mulțumesc Fundației Hanns Seidel pentru ideea de a desfășura în Timișoara acest proiect și pentru încrederea pe care ne-a dat-o și care ne onorează.

Calde mulțumiri lectorilor care au susținut comunicări sau discursuri.

Recunoștința mea sponsorilor. Mulțumiri Editurii Artpress. Gratiudine gazdelor: Biblioteca Județeană Timiș, Secția Arte și Biblioteca Centrală Universitară Timișoara.

Nu în ultimul rând, vreau să le mulțumesc colegilor mei, profesori coordonatori, care au dat dovadă de profesionalism și devotament și elevilor participanți pentru munca și seriozitatea lor.

Editor - coordonator

Prof. Simona Hochmuth

Prezentarea proiectului

Întâlnirea generațiilor în istoria orală

Proiect finanțat de Fundația Hanns Seidel România și organizat în parteneriat cu Asociația Culturală „Agora Unit”.

Scop:

Cunoașterea trecutului îndepărtat sau recent al Banatului de către tineri și crearea unei punți de legătură între generații. Aceasta să se realizeze prin poveste, pentru că astăzi, povestea conduce detașat în fața cifrelor și graficelor istoriei.

Obiective:

Familiarizarea cu istoria orală, un nou tip de abordare a istoriei care, deși mai subiectiv, poate să ofere, împreună cu documentele oficiale, ce uneori, nu sunt obiective, o imagine de ansamblu asupra istoriei.

Învățarea unor tehnici și metode de interviu în istoria orală. Metodologie, în general.

Apropierea tinerilor de istorie în general și de istoria orală, foarte atractivă, în special.

Grup țintă:

56 de participanți.

40 de elevi însoțiți de câte un profesor de la următoarele licee: Liceul „J.L. Calderon”, Liceul Tehnologic de Industrie Alimentară, Colegiul „C.D. Loga”, Colegiul Bănățean, Liceul „N. Lenau”, Colegiul „Regele Ferdinand” și Colegiul „I.C. Brătianu”. Ultimele 2 licee au participat cu elevi de la Școala Profesională după model german (dual) din Timișoara.

Activitățile desfășurate sub formă de workshop-uri și conferințe, prezentări de proiecte, au avut loc vineri, 20 noiembrie. 2015, la Biblioteca Județeană Timiș, secția de Artă, iar sâmbătă, 21 noiembrie 2015, la Biblioteca Centrală Universitară Timișoara.

Subiecte abordate:

Deportații în Bărăgan, deportații în URSS, la muncă forțată, la canal, povești de viață/amintiri din Timișoara, meserii și ocupații, școala în trecut, viața cotidiană, revoluția din 1989 în Timișoara și la sate.

Sunt doar câteva dintre subiectele discutate, tema fiind una generoasă.

Finalitatea proiectului este realizarea de către fiecare grupă de 2 elevi a unui interviu, redactarea ghidului de interviu, înregistrarea și transcrierea interviului, care va fi publicat alături de alte materiale, într-o broșură și în format electronic.

Termen de finalizare: sfârșitul lunii martie 2016.

Finalul proiectului: prezentarea interviurilor de către elevi la Oravița, 7-8 mai 2016.

Editor - coordonator
Prof. Simona Hochmuth

Fundația Hanns Seidel

„Pacea, libertatea și democrația – acestea sunt valorile promovate de către Fundația Hanns Seidel. În special în perioade marcate de intensificarea deziluziilor generate de mediul politic și de mișcări populiste sau fundamentaliste, eforturile de formare politică sunt esențiale pentru democrație și libertate. Baza unei cooperări funcționale este reprezentată în acest context în toate situațiile de existența individului instruit. Din acest motiv, Fundația Hanns Seidel, își asumă prin ofertele sale, misiunea de a oferi persoanelor capacitatea de a formula aprecieri proprii de valoare și de a stimula disponibilitatea de implicare în proiecte social-politice.”

Prof. Ursula Männle

Președinte al Fundației Hanns Seidel

Fundația Hanns Seidel își desfășoară activitatea în peste 60 de țări. În România, Fundația Hanns Seidel este prezentă încă din 1992.

Obiectivul cel mai important asumat de FHS este consolidarea dezvoltării sociale și democratice a României, prin sprijinirea procesului de reformă politică în stat și în societate - pe plan național și local, în sectorul instituțional și al societății civile din România.

Acțiunile, desfășurate alături de parteneri de încredere din România, vizează ca grupuri țintă atât reprezentanți ai autorităților statului și ai instituțiilor publice, cât și ai societății civile, o atenție deosebită fiind îndreptată către tineri, ca promotori ai unei schimbări nealterate de meandrele trecutului.

Astfel, prin susținerea structurilor societății civile și ale statului de drept în administrație și instituții, prin instruire profesională, prin training managerial, prin stimularea implicării civice și politice, dar și prin proiecte care promovează studiul istoriei recente în vederea asumării și a reconcilierii cu trecutul, Fundația Hanns Seidel se angajează să-și continue misiunea, sub imperiul aceleași devize, fundamentată pe valori precum democrația, pacea și dezvoltarea.

Siegfried Geilhausen, Viceconsulul Germaniei la Timișoara

Discurs susținut în cadrul proiectului

Când am citit titlul proiectului, mi-au trecut prin minte o mulțime de gânduri și doresc să vă povestesc pe scurt prin câteva exemple ce înseamnă pentru mine „istoria trăită – istoria povestită”.

Timișoara chiar este o locație potrivită pentru a vorbi despre istorie. Aflate geografic în centrul Europei, orașul și regiunea au un trecut tumultos și interesant. Lăsați-i pe părinții și bunicii voștri să vă povestească cum au conviețuit în trecut aici oamenii, cum vorbeau copiii, care se jucau pe străzile din Timișoara și din întreg Banatul, mai multe limbi și cum apartenența la o etnie sau grupare religioasă nu conta. Regiunea noastră este și astăzi încă marcată de multiculturalitate, iar restul Europei poate învăța multe de la această regiune. Timișoara, nu numai că se află în Europa, dar Timișoara ESTE Europa.

Istorie trăită înseamnă însă pentru mine și felul în care s-a schimbat întreaga lume în urmă cu exact 26 de ani. Căderea Zidului Berlinului, în noiembrie 1989, nu a adus numai primii pași pentru reunificarea celor două state germane, ci a dat curaj întregii Europe de Est și Sud-Est să lupte cu succes împotriva dictaturilor existente la acea vreme. Părinții voștri au avut parte de dictatură și suferință în România și ar fi bine să ascultați cu multă atenție poveștile acestei generații, pentru ca represiunile asupra unui popor să nu mai aibă nicio șansă în viitor.

În această constelație, mă gândesc mai cu seamă la fostul cancelar al Germaniei, Helmut Schmidt, care a trecut în neființă zilele trecute, un om care în anii 70 și 80 prin politică vizionară și prin continuarea linei politice a predecesorului său, Willy Brandt, de a comunica cu estul comunist, a pregătit terenul pentru nimicirea Cortinei de Fier. De altfel, Helmut Schmidt a fost un martor activ al celui de-al Doilea Război Mondial și a ajutat la reconstruirea țării din ruine, i-a adus mai aproape pe cei din vestul și estul Europei. Helmut Schmidt a trăit istorie, a povestit istorie, a tras învățăminte din istorie și a schimbat astfel lumea.

Istorie trăită, sunt pentru mine și amintirile pe care le am din perioada în care m-am aflat la Ambasada Germaniei din Damasc, Siria, la începutul anilor 80. La acea vreme, țara a fost condusă cu o mână de fier de Hafez al-Assad (Hafez Leul), tatăl actualului dictator, dar cel puțin, oamenii au trăit relativ în pace.

Geraldine și eu am apreciat foarte mult oamenii din întreaga țară. Nu vom uita niciodată ospitalitatea și căldura pe care am întâlnit-o pretutindeni. Din păcate, națiunile din Vest au omis deja de pe atunci să provoace o schimbare a sistemului politic pe cale diplomatică. Țările libere și democratice pur și simplu au închis granițele și ochii, s-au izolat și au lăsat curs liber istoriei. Pentru mine nu este de mirare că în vremurile noastre, așa de mulți sirieni își părăsesc țara și caută un adăpost în Europa.

Dacă ne uităm astăzi în jurul nostru, dacă răsfoim un ziar, vedem în continuare suferința oamenilor nevinovați, urmare a conflictelor și războaielor.

De regulă se vorbește despre fanatism religios, dar, după părerea mea, multe dintre conflictele armate din ziua de astăzi se datorează setei de putere a unor despoți și a unor grupuri de interese. Războiul înseamnă însă și comerț, un comerț care din păcate dă voie multora să profite de pe urma celor suferinzi. În Europa de Vest trăim deja de decenii în pace și am fost deja de prea mult timp orbiți de ambiția pentru bunăstare. Am pierdut contactul cu lumea din jurul nostru, nu am oferit ajutor din experiența noastră țărilor care nu au avut ritmul nostru de dezvoltare. Nu, noi am acoperit sistemele totalitare și ne-am implicat direct sau indirect în conflictele armate.

„Istorie trăită – istorie povestită” – oare am tras cu adevărat învățăminte din istorie?

Discursul deputatului Ovidiu Gañ

Profesor de matematică, fost Director al Liceului „N.Lenau”

Memoria matematică nu este atât de interesantă ca lucrurile relatate de doamna profesor Vultur. A fost o încântare s-o ascult, am citit cărți semnate de Domnia sa, dar este cu totul altceva să asişti personal la o relatare a doamnei profesor. Aşa îmi imaginez eu o oră de istorie interesantă, nu una în care să înveţi pe de rost nume, date şi evenimente care nu-ţi spun nimic.

De multe ori şi abordarea concretă este discutabilă. Eu, de exemplu, nu cred că există o istorie a românilor, şi, separat, o istorie a minorităţilor naţionale. Este o aberaţie! În contextul în care oamenii aceştia au trăit împreună secole de-a rândul, Banatul fiind un exemplu în acest sens. Astfel, abordarea trebuie să fie comună. Sigur că există specificităţi, diferenţe, dar există şi multe lucruri în comun, de aceea cred că ar trebui să se întâmple ceva, să se schimbe modul în care tânăra generaţie învaţă istoria, nu cum am învăţat-o eu. Este adevărat că am învăţat în comunism, dar m-am preocupat după aceea să citesc şi alte păreri, iar cel mai important lucru este să nu iei nimic nemestecat, indiferent ce ţi se povesteşte, ţi se relatează sau ţi se predă, să treci prin filtrul propriei gândiri.

Este important pentru naţiuni, pentru persoane, instituţii, să-şi analizeze, să-şi asume trecutul şi, chiar dacă nu învaţă mare lucru din el, poate că totuşi îşi schimbă atitudinea şi abordarea ulterioară. Cred că un exemplu grăitor este modul cum o ţară mare din Europa, cum este Germania, se raportează la trecutul său, la perioada nazistă, şi modul cum se discută cu elevii şi în societate despre această perioadă neagră din istoria poporului german, care, din păcate, a produs reverberaţii şi în comunitatea germană din România, trebuie s-o spunem. Astfel, nu există numai partea aceea bună, cum au venit în secolul al-XVIII-lea şi au transformat mlaştinile în teren arabil ş.a.m.d., Comunitatea Germană trebuie să îşi asume şi anii '30-'40, în care marea majoritate a reprezentanţilor acesteia a fost cuprinsă de entuziasmul ideilor respective, dar şi aici răspunderea este individuală, nu colectivă.

Este valabil şi pentru societatea românească, nu toţi au fost dispuşi să comită orori după al Doilea Război Mondial, dar cei care

au făcut-o trebuie să plătească și la 60-70 de ani după, și, de aceea, de exemplu, 5 membri ai Parlamentului ne-am gândit să propunem o lege prin care infracțiunea de omor să nu se prescrie pentru cei care au comis crime în anii '40-'50, să răspundă și de acum 90 de ani, așa cum răspund foștii paznici de lagăr nazist și cei care au comis orori la Auschwitz sau altundeva. Este valabil și pentru aceia care le-au comis la Aiud, la Pitești, la Canal ș.a.m.d.

Aceste aspecte sunt foarte importante pentru voi, copiii. Îmi place foarte mult că vă preocupă lucrurile acestea, că aveți răbdare sâmbăta să ascultați astfel de subiecte, pentru că este foarte important pentru modul în care mai târziu, adulți fiind, vă veți comporta pe de o parte, iar pe de altă parte vă veți educa proprii copii.

Cred că acesta este un aspect deosebit de important și, de aceea, doresc să mulțumesc doamnelor profesoare și Fundației Hanns Seidel, de care eu personal mă simt foarte apropiat și cu care colaborez de 15 ani. Mă bucur că activitatea fundației se desfășoară și la Timișoara, nu numai la București. De altfel, știam că este așa și sper să se împlină la fel și în viitor.

Aș fi foarte bucuros să găsim ocazia, dată fiind tema deportării în Bărăgan, să ne faceți o vizită la Casa Adam Müller-Guttenbrunn, unde, la etajul 5, există câteva încăperi, nu vreau să spun muzeu etnografic, 3 încăperi, care arată cum erau gospodăriile șvăbești din Banat. Ce există în camere sau în șpais, în cămară, cum se spune la șpais, dar și o documentare referitoare la deportarea din fosta Uniune Sovietică și cea din Bărăgan. Veți vedea acolo un exponat pe care l-am adus cu mine din Bărăgan mulți, mulți ani după. Am adus niște ciulini care sunt renumiți. Ciulinii Bărăganului sunt niște plante uscate, care atunci când bate vântul rău de tot, se rostogolesc și se fac tot mai mari.

Vă mulțumesc, vă doresc mult succes și mă bucur că am reușit să ajung astăzi!

Sâmbătă, 21 noiembrie 2015.

Transcriere după înregistrare: prof. Roxana Tudorache.

Impresii Lect. Univ. Dr. Simona Adam

Într-o perioadă în care sistemul de educație românesc se confruntă cu o multitudine de provocări, iar eficiența actului educațional este frecvent pusă în discuție, mulți dintre profesori fiind în continuare închistați în rutină și într-o metodologie didactică tradițională, sunt cu atât mai lăudabile inițiativele unor proiecte care reușesc să trezească interesul elevilor pentru diverse discipline și teme de cercetare.

Proiectul „Întâlnirea generațiilor în istoria orală”, coordonat de prof. Simona Hochmuth, a creat o punte între prezent și trecutul recent al României și a facilitat dialogul între mai multe generații, realizând conexiunea între istoria mare, a evenimentelor și a personalităților, și mica istorie, a poveștilor de viață ale oamenilor obișnuiți. Elevi din mai multe licee timișorene au avut ocazia să descopere metodologia de cercetare specifică istoriei orale, să realizeze un interviu de tipul povestea vieții și să-și îmbogățească astfel cunoștințele de istorie într-un mod inedit.

Având de mult timp preocupări legate de istoria orală și participând la mai multe proiecte din acest domeniu, am fost deosebit de onorată să am ocazia de a le împărtăși din experiența mea elevilor implicați în proiect și de a-i iniția în universul fascinant al cercetării narațiunilor de viață.

Fragment din conferința doamnei Conf. Univ. Dr. Smaranda Vultur

Dacă unul din familie a fost privit rău de regim sau a fost un dușman de clasă, logica aceasta a urii de clasă care producea dușmani, toată familia era în categoria aceasta și aveai dificultăți să intri la facultate, să-ți găsești un serviciu. Mulți să știți că au fost înfiați de rude ca să dispară legătura de nume, ceea ce vă dați seama că este destul de traumatic, să ai alt nume decât părinții tăi, într-un context din acesta ș.a.m.d. Ce a însemnat pentru familie că nepoții n-au știut, a însemnat că acești nepoți și-au văzut de viață, unii au ajuns poate, au făcut cariere foarte frumoase în comunism, au fost devotați regimului care i-a dus în Bărăgan pe bunicii lor, și lucrurile până la revoluție au continuat cam așa. Neștiind aceste lucruri, s-au ascuns în familie și ca să nu se povestească pe la școală, să nu afle colegii că eu sunt nepotul sau strănepotul unui deportat.

Lucrurile erau foarte serioase. Nu era numai o chestiune de secret familial, era o chestiune de fapt. Cenzura aceasta proprie și cenzura memoriei familiale mergea mult mai departe, la o cenzură a memoriei colective, a memoriei între generații, a legăturii între generații și cu aceasta vreau să punctez un lucru foarte important, că memoria are această funcție, de a lega oamenii între ei. Dacă nu știm despre ceilalți nimic, nu putem să ne simțim solidari cu ei. Și există și o solidaritate a victimelor, cum am văzut, că ele vorbesc despre ele ca și cum ar fi un grup, dar există și o solidaritate a noastră cu trecutul acesta pentru că trecutul acesta a avut niște urme, a avut niște consecințe. Oamenii aceia au pierdut tot în momentul deportării: casă, pământ, tot ceea ce generațiile dinainte au strâns frumos, ca să aibă copiii, să prospere. Acesta era în Banat modelul de familie, generațiile lucrau pentru ca generația următoare să poată să o ducă mai bine, să fie mai puternică, să aibă o putere economică mai importantă, și era o viață în care familia era un foarte important nucleu social. Nu era vorba doar de afectivitatea pe care toți o simțim în raport cu familia noastră, era vorba și de această solidaritate a generațiilor pentru a transmite un patrimoniu: pământul, casa, erau un patrimoniu cu care ceilalți pot merge mai departe.

Generația de după deportare s-a trezit că nu mai are nimic, trebuia să o ia de la zero, aceasta nu mai avea bunuri simbolice.

Este nevoie să raportăm acest document oral la documentele scrise, să punem, să facem mereu această încadrare a povestirii într-un context mai larg, care este istoric, politic și social.

Ordinul de deportare introduce la sfârșit o rubrică specială, spune așa: „elemente periculoase sau care pot deveni periculoase”, oricine poate. Era suficient ca un vecin să spună că te-a auzit certându-te cu primarul sau securistul din sat și ai protestat la o decizie a lui. Era și un element de hazard sau exces de zel al celor care executau ordinele.

Trebuie să vedem cine ne vorbește, eu v-am spus de o categorie, să fim foarte atenți cine este în fața noastră și pentru aceasta trebuie să ne pregătim pentru interviu, să știm. Dacă a fost deportat, eu trebuie să citesc câteva lucruri despre deportare, altfel voi fi pusă în situația că voi pune întrebări tâmpite. Este foarte important să mă pregătesc pentru interviu, să știu despre ce voi vorbi cu celălalt și pentru asta, trebuie să fac o minimă documentare, trebuie să contactez persoana. Mai ales în zona Bărăganului, era foarte multă suspiciune, aici în Banat era mai puțină pentru că victimele voiau în sfârșit să poată spune ce li s-a întâmplat. O poveste, o mărturie de acest tip, poate fi o rană pentru o traumă și poate acest lucru nu este foarte simplu, nu este ca un interviu, nu ne jucăm acolo, vom avea o trăire emoțională, vom avea de împărtășit niște sentimente cu cel din fața noastră, vom suferi împreună cu el, vom judeca împreună cu el. O povestire din aceasta nu este un simplu vehicul de informație, nu aflăm numai ce s-a întâmplat în Bărăgan, dar aflăm și pentru ce povestește cel care a povestit. Deci, aflăm că povestirea nu este numai o reprezentare a trecutului, ci și o formă de acțiune în prezent. Eu vreau să te conving pe tine ce îngrozitor a fost regimul acesta. Vreau să-ți arăt ce a suferit familia mea, ce pierderi am avut eu. Vreau să te impresionez prin ceea ce povestesc. Vreau să-ți demonstrez că binele învinge. Acesta a fost lucrul care m-a impresionat cel mai tare din aceste povestiri din Bărăgan. Se face apel la ceva preexistent, basmul. Casa era proba materială că biruința a fost de partea lor, bilanțul vieții a fost pozitiv.

Unul dintre lucrurile care revine frecvent este „omul sfințește

locul”, adică ce vrea să spună asta? Păi și noi acolo care eram cei mai buni din sat, fruntea satului, crema satului, cum spun ei, am arătat și acolo cine suntem noi. Noi când am plecat de acolo am lăsat în Bărăgan un fel de Banat. La sfârșit, locul sălbatic arată ca o grădină înfloritoare pentru că ei și-au arătat calitățile și acolo, cine sunt ei, în Bărăgan. Iese din poveste imaginea eroului care civilizează locul, a bunului colonist, deși ei au fost deportați acolo, deși au fost lăsați în câmp. Povestea este așa povestită, încât omul sfințește locul. La final, cei răi au fost pedepsiți.

Noi am pornit interviul să aflăm ceva despre Bărăgan și aflăm despre comportamente, despre cum gândesc oamenii, cum gândeau oamenii și avem acest decalaj. Vedem că lucrurile se schimbă, că nu la fel gândește o societate tradițională și gândim noi astfel lucrurile.

Maurice Halves spune că: „nu povestim niciodată într-un spațiu gol, povestim într-un spațiu umplut de alte povestiri, de alte povești și facem apel la ele ca la un fel de pattern. Cum ar fi în calculator un program prin care noi vărsăm, vărsăm în structurile anterioare lucruri noi și le povestim așa încât celui din fața mea, povestirea să i se pară exotică.” Multe din lucrurile pe care le-am spus sunt de negândit astăzi și să sperăm că vor fi de negândit și pe viitor. De ce apelăm la ceva cunoscut cum este mitul bunului colonizator? Pe acesta îl aveau bănățenii din memoria germanilor și ei se vor raporta la el.

Memoria nu este numai o conexiune între oameni, ci între memoria oamenilor, între aceste mituri care se reactualizează.

Povestirea ne transmite și o filosofie de viață, un mod de a vedea lucrurile. Se vede foarte bine cum povestirea este alimentată de povești anterioare, de memoria celor din jurul nostru, cei cu care trăim împreună și de ce credeți că se întâmplă acest lucru? Eu cred că apelul la astfel de cadre sociale ale memoriei, aceste grile, aceste frame-uri, pattern-uri de povestire preexistente care pot fi un scenariu polițist, poate ceva ce știm dinainte, ne așteptăm să meargă într-un anume sens, face ca evenimentul îndepărtat în timp și foarte puțin cunoscut al deportării în Bărăgan, să ne pară mai puțin străin, mai puțin exotic și să primească acea aură exemplară. În timp povestea asta are un sens exemplar, ea ne arată o poveste care

are valoare ca și mitul. Este foarte important să știm să ascultăm povestea din fața noastră și s-o ajutăm. Este foarte important să scormonim stratul de argumentație al celui care povestește pentru că, o să vedeți, orice povestire este o argumentare. Orice povestire are structura sa argumentativă, vreau să te conving că lucrurile s-au întâmplat așa.

Transcriere după înregistrare: prof. Roxana Tudorache

Colegiul Național Bănățean

Persoana intervievată (P.I.): Prof.Univ. Dr. Doru Radosav,
Director Institutul de Istorie Orală

Tema interviului: Povestea școlii

Interviu realizat de (Rep./Reporter): Denisa Frâncu, Vlad
Chincea, Cristian Hinț, Ovidiu Șendroni - elevi

Prof. Coordonator: Tamara Farcas

P.I.: Eu am plecat din Timișoara, iar foarte puțini absolvenți ai liceelor din Timișoara pleacă. Deoarece Timișoara are un mediu universitar destul de variat, iar eu am plecat spre Cluj, mi-am terminat liceul, după aceea am urmat Facultatea de Istorie din Cluj. Puteam să o urmez și aici sau destinul meu era setat, dar l-am refuzat, pentru că am intrat într-o saturație de ore de chimie. În fiecare zi făceam 5-6 ore, umblam prin toate clasele, fiind în lotul național de chimie, până m-am săturat și am zis să învăț istorie. Sunt mulți de aici: Pătraș Rodica este soția unui fost coleg de-al meu din clasa a IX-a, care este profesor universitar la medicină, Lazăr Fulger care e mare chirurg astăzi. Studenții de la medicină sau absolvenții noștri care urmau medicina au fost și cei mai buni. Vreau să vă zic, în momentul în care am dat eu admitere, am mers la Cluj la admitere la Facultatea de istorie-filosofie, concurența era de 17 pe un loc, la Medicină erau 2-3 pe un loc, la Politehnică nu mai vorbesc, puțini puțini. Era o concurență mare la Facultatea de Istorie, Drept. Dar e minunat ce aveți aici. Și acum intrăm în amintiri și întrebările voastre. Puneți întrebări, vă rog! Să mă prezint eu vouă! Eu am terminat în 1969 liceul, aici la Colegiul Bănățean, am intrat la Facultatea de Istorie a Universității din Cluj, am terminat în anul 1973, am fost repartizat în nord vestul țării, în orașul Satu Mare la un liceu, după care am lucrat în muzeu, iar în '90 am revenit în Clujul universitar. În Universitate am fost rector, apoi conferențiar profesor, care se ocupa cu drepturile și ierarhiile academice universitare. Am lucrat și lucrez în continuare la catedra de istorie medievală, premodernă și istoria artelor. Predau cursuri de istoriografie a României, istoria scrisului românesc, un curs teoretic de istorie, semantică istorică, cursuri mai teoretice și la masteratul de istorie orală la care am optat după

1990, cursuri de istoriografie, istorie orală și memorie. Și conduc Institutul de Istorie Orală, în egală măsură, chiar funcția administrativă. Sunt directorul Bibliotecii Universitare Centrale. Asta e pe scurt traiectoria mea sau situarea mea profesională. Sunt bănățean ca și voi, am plecat de la 14 ani de acasă și cu cât îmbătrânesc, cu atât mai mult nostalgia, sensibilitățile față de locul natal cresc paradoxal. Te îndepărtezi de casă mulți ani de zile, decenii, și cu cât trec anii, simt mai puternic nostalgia Banatului, a Timișoarei, a locurilor mele. E paradoxal! Vin cu mașina dinspre Cluj, fie că vin prin Făget-Lugoj, fie că vin prin Hațeg – Sarmizegetusa – Porțile de Fier, când ajung în Banat, am așa o tresărire ușor emoțională. Acesta este pământul meu! Cum să vă zic, probabil nu este convingător, dar față de locul natal, nostalgia este, în cazul meu, invers proporțională cu anii care au trecut. Da, aștept întrebările voastre!

Rep.: Aș dori să știu dacă ați dori să reveniți aici, în Timișoara, în Banat?

P.I.: Poate că da, am avut multe oferte și înainte de 1989, și înainte de revoluție, și după 1989 să mă întorc. Am fost acum, în 2008, la un concurs de ocupare a unui loc la Universitate și rectorul Talpoș m-a întrebat: „Nu vreți să reveniți?”. N-am zis nici da, nici ba. Mi-ar plăcea să revin în orașul acesta, deși din punct de vedere universitar, Clujul este mai important decât Timișoara, zic eu. Dar importanța este făcută de oameni, importanța locului sau a orașului. Mi-aș dori, nu pot să spun că nu, poate după ce o să îmi închei cariera. Pentru că eu cred că în zona asta, sau în curentele politice care se vehiculează acum, cu dezvoltările regionale așa cum le înțeleg guvernării, locul sau afilierea de locurile natale este, dacă vreți, o paradigmă a unui model cultural european. E greu să-i scoți unui bavarez din cap că este bavarez, sau unui bănățean, că locuiesc în Capitala Ardealului, că pot renunța la identitatea mea. Să vă spun ceva, eu am trăit acolo într-o lume crudă. Când ești departe de casă, îți confecționezi în virtutea unor strategii de adaptare, de conviețuire, o natură dublă. E una a mea de acasă, bănățeană, rurală, țărănească, onestă, zic eu, curată, și una pe care viața ți-o dă să trăiești, a doua natură, să te adaptezi. Eu întotdeauna sunt un critic al Ardealului, și întotdeauna mă uit cu admirație la Banat pe care îl postez undeva deasupra Ardealului și care îmi dă niște resurse. Da, ai mei în '89 au murit, în mod adevărat pentru libertate,

mă iertați sunt mai patetic, așa sunt istoricii, sentimentali și patetici, ca și cei de la televiziune. Întotdeauna sunt un critic al locului și mă raportez întotdeauna la exemplaritatea acestui ținut care este Banatul. La exemplaritatea oamenilor, a tipologiilor umane. Clujul, orașul, Ardealul, sigur, are ambițiile lui, infatuările lui țepene ardelenesti, neconcesive, radicale, este un radicalism al Ardealului, aduce totul la liman. Spunea Blaga, poetul și filosoful în instituția pe care eu o conduc acum, el acolo a lucrat în anii comunismului, a fost scos din Universitate, și așa pașii îi simți, spirit tutelar, spunea la un moment dat, ardeleanul dacă îi spui să stea pe o pioneză, stă pe o pioneză. Există un radicalism ardelean-transilvănean, care spre deosebire de un reactivism și o relaxare bănățeană, care mie îmi place mai mult, adică fiind de aici și având această dimensiune filogenetică a omului din Banat, omul din Banat este mai relaxat, mai senin, mai solar și mai temperamental, într-adevăr. Dar ardeleanul este mai închistat, mai radical, mai cum să zic, se joacă pe extreme. Fie că sunt unguri, fie că sunt români, știți foarte bine, sunteți foarte tineri ca să cunoașteți o istorie chiar recentă. Aici oamenii sunt mai relaxați, mai toleranți, mai senini, și mai concurențiali, mai competitivi. Am încheiat! Spuneți! Întrebați-mă! Întrebările voastre, discursul meu e o deformare profesională. Da, vă ascult, puteți să mă întrebați orice.

Rep.: Considerați că rămânând în Timișoara ați fi urcat la fel de mult pe plan profesional?

P.I.: Onest, pot să spun nu. Dacă vă referiți doar la parcursul meu strict profesional, de specialitate. Nu, în Timișoara nu m-aș fi putut dezvolta, pentru că la cotele sau la standardele pe care eu mi le-am propus sau mi le-am compus, în viață îți propui multe, dar nu întotdeauna reușești. Știți, cea mai frumoasă istorie din biografia unui cunoscător este istoria proiectului, gândim, învățăm, etc asta este cea mai confortabilă și cea mai ușoară istorie, cea mai frumoasă chiar. Nu am avut un proiect „asta vreau să fac sau să devin”. Viața, întâmplarea, incidentele, surprizele sau întâmplătorul, în general, joacă mult în viața unui om, să știți, foarte foarte mult. Dar asta nu presupune ca să ne abandonăm, să spunem „fie ce-o fi”, nu, nu asta spune.

Mi-am gândit un proiect, mi-am gândit un parcurs, cu succese, cu eșecuri, cu absolut toate, toate sunt presărate în acest proiect. Dar revenind la întrebare, nu cred că. De ce? Școala istorică de

la Timișoara nu era atât de stimulativă și atât de potrivită. De ce? Prin universitatea clujeană cu o vechime de pe vremea Colegiului lezuit, de la sfârșitul secolului al XVI-lea, 1582, și apoi tot ce a însemnat universitatea de stat înființată după 1867 și universitatea românească după 1919, tot acest învățământ universitar sau superior clujean era întotdeauna conectat la standarde europene, adică a intrat într-o, cum să spun, nu intrat în clasamente, ci era după un model european pregnant, cum Politehnica din Timișoara, școala politehnică din Timișoara, înființată după Primul Război Mondial, avea standardele Universității umaniste de la Cluj. Deci școala nu era atât de stimulativă, dascălii nu erau atât de buni, competiția nu exista. Pentru că și competiția te face, te provoacă, te stimulează.

Oricum, e una să joci fotbal la Manchester United sau la Bayern Munchen și alta e să joci la, ce știu eu, la Chiajna. Asta te stimulează, nu poți să fii mai prejos pentru că, contextul e mai stimulant. Există astăzi foarte multe teorii în ceea ce privește învățământul superior. Teorii care vin de dincolo, care spun că te formează la Oxford sau la Cambridge, sau la Stanford, sau la Bristol, te formează atmosfera de acolo. De multe ori, atmosfera și prestigiul, emblema te stimulează să devii printre cei mai buni sau să fii cel mai bun. Mai mult decât atât, apropo de școala istorică de la Timișoara, pot să vă spun vreo doua lucruri: tot astăzi în teoriile serioase ale educației, nu cele pe care le face un ministru, Funeriu a fost elev aici, sau alți miniștrii care au traversat funcțiile de conducere din Ministerul Educației de astăzi. Toți doreau reforma învățământului. Toți suntem, și voi și noi și doamna profesoară, suntem subiecții și piste de experimentare ale paranoiei reformatoare a miniștrilor care au traversat guvernele acestei țări. Fiecare ministru dorea o reformă. Marii vizionari ai educației de astăzi spun așa: „învățământul nu mai înseamnă reformă curriculară, la curriculum sau la bani, ci învățământul înseamnă profesori.” Tot învățământul trebuie centrat pe profesori. Adică, eu vă preiau pe voi, eu sunt un mistagog, mă urmați pe mine, intru, să zic, în zona convingerilor voastre, încerc să fiu puterea modelului pentru voi și încerc să vă fac după chipul și asemănarea mea. De fapt, ăsta este secretul! Mistagogia, adică totul centrat după profesor, așa cum în neolitic guru sau șamanul își educa tinerii să fie luptători, e o idee mai ciudată, dar dascălul are un rol eminent și determinant în a vă forma. Noi trebuie să devenim

o putere, să cultivăm puterea modelului, și mai mult decât atât să îți iubești elevul. Este unul din secretele educației: a-ți iubi clasa, a-ți iubi copiii, a-ți iubi studenții, pentru că un dascăl nu se poate raporta cu o exigență stupidă, cu adversitate și superioritate a catedrei, eu sunt aici, voi sunteți acolo, ci trebuie să existe relații de profunză, și dacă vreți, de o afecțiune care e greu de explicat, să poți să îți iubești elevii. Și un conducător de țară..., nu poți fi un mare conducător dacă îți urăști poporul. Nu se poate urî poporul! Ca să conduci un neam, să conduci o țară, trebuie să îți iubești și țara într-un sens profund, nu lătrătoriu, nu demagogic, nu din manual, ci să iubești efectiv cu capilaritățile unui conducător, a unui păstor care își iubește turma. Vorba unui mare duhovnic: „Dumnezeu nu are o mare problemă cu păcătoșii, și nu exclude că se poate întâmpla să piardă oile”. Unul din secretele meseriei de dascăl, ca și secretele meseriei de politician, de bărbat de stat, este să îți iubești casa, șura, strada, grădina, poporul și toate celelalte. În anul 1991, a făcut o vizită în România Regele Mihai. Țineți minte un milion de oameni s-au adunat să-l vadă! Atunci era un paradox de ce s-au adunat un milion de oameni să-l vadă pe Regele Mihai și pe nepotul său Prințul Nicolae. Și exista o interpretare foarte interesantă: de ce un milion de oameni erau regaliști? Nu. În schimb ce i-a adus pe ei acolo, i-a adus un sentiment care presupunea lipsa de iubire a acestui popor. Acest popor n-a fost iubit până în 1989. Toți conducătorii au vrut să-l reformeze, să facă, să ne educe, să ne modeleze după modelul comunist. Un popor care n-a fost iubit, a găsit atunci printr-o explicație care depășește cadrele logicii, de a-și exprima iubire față de cineva care i-a arătat că era superior, că era deasupra, Regele, care și-a arătat afecțiunea față de popor, și a spus atât : „Vă iubesc !”. Imaginați-vă un popor care a fost neiubit, și-a exprimat atunci paradoxal iubirea față de un conducător. Și voi veți deveni conducători, șefi de firme, nu contează, profesori. Ingredientul succesului, exercițiul de a fi conducători, este acela de a-ți iubi locul, firma, casa, clasa, țara. Nu sunt un patriot fioros, crescut aici într-un spațiu mai tolerant.

Rep.: Voiam să vă întreb, dacă le-ați povestit copiilor sau nepoților despre timpul petrecut în acest liceu?

P.I.: Da! Întotdeauna cu admirație. Povesteam despre școală, despre profesori. Toate povestirile noastre se centrează pe profesori, pe întâmplări ale colegilor, pe prestigiul acestui liceu, vorbeam

cu d-nul. profesor de sport, prestigiul liceului, apropo de ce vă spuneam înainte, iubirea, de a fi în vârful competiției sau al clasamentului, liceul nostru de atunci era poziționat ca cel mai bun liceu din oraș. Loga era sub noi, din punct de vedere al performanțelor profesionale sau didactice, era sub noi și din punct de vedere al prestigiului corpului profesoral și era sub noi și ca număr de elevi. Noi eram vreo 15-16 clase de a XII-a. Eu eram, imaginați-vă, în clasa D1. Era A1, A2, A3, B1, B2, B3, etc. Eram școala cu cele mai multe secții etnice: secția română, secția germană, se luau după numărul de elevi. Pe locul unu era secția română, pe locul doi secția germană, ca număr de elevi, pe locul trei secția sârbă și pe locul patru secția maghiară. La un moment dat, directorul adjunct al acestui liceu, un profesor prestigios de geografie, profesorul Walter, german, noi am avut profesori de toate națiile și a fost bine, ne-a spus la o oră de geografie: „Știți, de astăzi suntem Colegiul cu cele mai multe secții din lume.” Deci, era un prestigiu. Concurența noastră nu era cu Liceul Loga, era Liceul Eftimie Murgu, și mai era Liceul 5 din Piața Lahovari, nu știu cum se numește acum. Asta era ce povesteam celor tineri din familia mea despre ce însemna să fii elev la acest liceu. Vă pot spune că ținuta noastră era o ținută impusă, uniformele. Chipiul era după un anumit tipic, era un ceaprazar aici în Iosefini, cozorocul din față era mai mic, mai îngust, partea de sus mai șmecherească așa puțin. Băieții, erau majoritatea înalți, băieții din generația mea, mă tot uitam și povesteam, apropo figurile, așa făcând un film, trăind imaginativ, toți eram înalți pentru că în băncile pe care le aveam, uniforma era din stofă proastă în general, pantalonii erau lustruiți, ajungeam cu genunchii până sus la bancă, nu aveam unde să ne întindem picioarele. Toți eram înalți. Și românii și maghiarii și germanii eram înalți, și arătam mai bine și băieții și fetele de liceu, arătam mai bine decât cei de la Loga.

Asta a fost o percepție care mi-a rămas în timp, poate că nu am dreptate, sunt subiectiv. Dar știți, e bine să fiți subiectivi, sunteți autentici. Aveam eu o vorbă, arătam din spate mai bine decât ei din față. Ne întâlneam la concerte la Filarmonică, pentru că aveam abonament obligatoriu la filarmonică, la Capitol. Acolo ne întâlneam, o dată pe săptămână eram obligați să mergem la concerte, ni se făcea o educație muzicală clasică. Era vremea Phoe-

nixului, dar ne obliga să mergem la Filarmonică, la concertele de muzică clasică, de multe ori erau plictisitoare, eu nu sunt un mare cunoscător al muzicii clasice, și acolo ne întâlneam liceele. Dacă ne întâlneam ne ciocneam, fizic ne ciocneam.

Rep.: Care este cea mai frumoasă amintire din liceu?

P.I.: Din liceu? Vreau să vă zic că cele mai frumoase amintiri, să zic așa, nu sunt la nivelul evenimentelor. Citiți o carte frumoasă, e *Amintiri din anii de liceu*, pe care eu le citeam, cărțile lui Mihail Drumeș, *Elevul Dima dintr-a șaptea*, citiți *Cișmigiu & Co.*, atunci s-au reeditat aceste cărți care au fost interzise până atunci. De la amintirea primăverii pe malul „Begheiului”, înfloreau florile acelea galbene pe malul Begăi, apoi întâlnirile din fiecare toamnă cu colegii. Și, ce să zic? Era o atmosferă, în general, relaxată în comunitatea noastră, dar foarte exigentă în clasă. Vă pot spune că liceul era chinuitor în sensul exigenței profesorului, bucuria era dincolo de clasă. Ne întâlneam pe stradă, în oraș, zona centrală, ne era uneori interzis să mergem. Amintirile cele mai frumoase sunt de la intrarea în vacanță. Să vedeți ce presiune se citea asupra noastră de liceu! Întâmplările cu colegii. Nu pot să spun că am trăit întâmplări care mi-au rămas în minte. Era bucuria relațiilor interpersonale, a căldurii intercolegiale, a revederii după vacanță, care era cea mai frumoasă.

Reporter: Ați păstrat legătura cu colegii dumneavoastră?

Radosav Doru: Nu! Din păcate, nu. De ce? Pentru că majoritatea colegilor mei au rămas în Timișoara, doi colegi de clasă au plecat în Cluj. Plecând de aici, ne-am reîntâlnit la întâlnirea de 10 ani, dar nu am ținut legătura cu ei. Și nici nu știu cum ar fi să îi caut, să-i revăd, dar știți revederea avută atunci când am fost la o întâlnire de la terminarea facultății, nu știu câți ani au trecut, zeci de ani, e tristă. Să-i vezi bătrâni, să-i revezi în momente în care nu-ți doarești. Când există întâlniri între generații, vin și povestesc despre copii și despre nepoți. Revenind, n-am ținut legătura cu colegii. Regret acest lucru, pentru că plecând în altă lume ți se taie capilaritățile cu lumea. Oamenii se întâlnesc numai dacă au povestiri comune. Suntem într-o sociabilitate numai atunci când avem o poveste comună, când povestea noastră se potrivește cu povestea lor. Cred că povestea mea nu s-a mai potrivit cu povestea lor. Relațiile interumane

erau mai strânse, te refugiai în aceste relații. Astăzi, după părerea mea, lumea este mai plină de solitudine, e singulară, mai introvertită. Istoria orală este cea care face terapia, zic eu.

Rep.: Aveți vreun model? Vreun profesor, sau o figură istorică?

P.I.: Multe modele. Din zona profesională, fostul rector al universității noastre, Constantin Daicoviciu, un profesor, Pompiliu Teodor, care a fost dascălul meu. Din perspectivă culturală – politică model Brătianu, o mare personalitate și martir al democrației, asta explică și sensibilitatea mea politică.

Rep.: Ați vorbit de competitivitatea dintre școli. Aceasta există și în clasă? V-ați simțit vreodată de parcă cineva v-o ia înainte?

P.I.: Era o competiție între noi, pot să spun. Era o competiție foarte relaxată, firească. Același lucru era și în facultate. Eu zic că aceia care mergeau normal în nivelul clasei, și erau sus, aveau o atitudine mai relaxată decât cei care erau încăpățânați, voiau cu orice preț să fie cei mai buni. De multe ori dacă ești premiant, crezi că trebuie să ți se întâmple toate lucrurile bune.

Rep.: Ce preferați între planurile pe termen scurt și cele pe termen lung, și ce sfaturi de dați nouă, tinerei generații, în vederea acestor două perspective?

P.I.: Părerea mea este că planul de lungă durată este unul strategic. Nu cred că intră în gestiunea mea. E greu. Timpul viitor este timpul lui Dumnezeu. Planurile pe termen scurt sunt esențiale, pentru că la generația voastră sau la generația studentescă planurile scurte construiesc treptat cariera, astfel voi veți avea mari succese în viitor. „Step by step” vă construiți cariera și vă bucurați și de tinerețe.

Rep.: Ce carte istorică v-a impresionat cel mai mult?

P.I.: O carte de istorie a culturii, și anume Eugen Lovinescu *Istoria civilizației române moderne*. Este o carte fundamentală, e o carte de istorie a ideilor, de istorie a culturii și de istorie a ceea ce trebuie să fim noi.

Rep.: Ce mesaj aveți pentru generația tânără?

P.I.: Să vă iubiți pe voi. Iubirea de sine este cea mai importantă, cel mai important mesaj pe care trebuie să îl primiți.

Colegiul Național Bănățean

Tema articolului: Despre următoarele persoane:

Gheorghe – tatăl bunicului meu, participant în cel de-al Doilea Război Mondial (chiabur);

Radița Ion – tatăl bunicii mele, participant în cel de-al Doilea Război Mondial, care a lucrat pentru bunicii bunicului meu (sărac)

Bălăban Floare – fiica lui

Persoanele la care voi face referire sunt:

Izvineanțu Ioan – străbunicul bunicului meu, președintele Partidului Național Liberal (chiabur);

Bălăban Gheorghe – bunicul bunicului meu, primarul satului și președintele Partidului Național Liberal (chiabur);

Izvineanțu Bălăban Gheorghe, mătușa bunicului meu și victimă

Interviu realizat de: Racoveanu Adrian - elev

Prof. Coordonator: Tamara Farcas

În realizarea acestei lucrări am utilizat metode specifice istoriei orale, încercând să deslușesc momente de istorie trăite de membrii familiei mele. Relatările străbunicilor mei au constituit sursa pentru povestea istorică. Prin intermediul anchetei orale am identificat un izvor istoric generos, dar în același timp derutând din cauza emoției avute de rudele mele în momentul relatării poveștii lor. Prin intermediul acestui studiu, povestea străbunicilor, bunicilor mei s-a dorit un studiu de caz în evenimentele istorice generate de regimul comunist precum și apelul la memorie în scrierea subiectelor istorice. Pentru realizarea acestui proiect, am folosit în special relatările bunicilor mei (din partea mamei), pe lângă alte surse, despre familiile lor în secolul XX, perioadă în care România a trecut prin multe evenimente cruciale.

Amintiri din război

În anul 1939 în urma unei alianțe provizorii între Germania și U.R.S.S.. (Pactul Molotov – Ribbentrop), Polonia este atacată de către cele două mari puteri mondiale ceea ce va duce la izbucnirea celui mai mare război. La 22 iunie 1941, Germania nazistă pune în aplicare *Operațiunea Barbarossa* care constă în ofensiva împotriva U.R.S.S..-

ului. România, în acea perioadă condusă de către mareșalul Ion Antonescu, se alătură și sprijină Germania în luptele contra comuniștilor. Bărbații din Saravale sunt nevoiți ca și ei, alături de alți români, să-și servească patria. Din același sat, dar din două lumi diferite adică cea înstărită și cea nevoită să muncească din greu pentru a putea trăi, pornesc la luptă și cei doi părinți ai bunicilor mei. Diferența dintre aceștia s-a văzut și prin vestimentația care au avut-o la momentul plecării. Chiaburul fiind îmbrăcat în straie populare, celălalt având pe el doar niște „cârpe” și prin faptul că Radița Ion a fost nevoit să meargă pe jos spre deosebire de Izvineanțu Gheorghe care a avut la dispoziție un cal. Cei doi au fost trimiși direct în inima bătăliei, și anume la Odessa. În anul 1941 armata română începe o ofensivă puternică asupra U.R.S.S.-ului după cucerirea Basarabiei, o ofensivă organizată pe cont propriu fără sprijinul Germaniei. Armata română a luptat trei luni ca să cucerească orașul bine fortificat de către armatele rusești, dar într-un final, victoria a fost de partea noastră. Această victorie este considerată cea mai mare realizare a României din cel de-al Doilea Război Mondial.

Atât Radița Ion cât și Izvineanțu Gheorghe au luptat în liniile întâi făcând parte din corpul IV al armatei române comandate de Nicolae Ciuperca. În urma bătăliilor, amândoi au fost răniți la picior, dar eforturile lor nu au fost în zadar. În 1944, România întoarce armele, iar armatele încep să lupte împotriva nemților, alături de ruși. Cei doi soldați ajung la Miniș unde din nou duc o bătălie crâncenă. În timp ce părinții bunicilor mei duceau bătălia pe frontul de est, în Saravale, acasă la chiabur, familia acestuia a fost invadată de către nemți care în drumul lor către Rusia au folosit România ca un loc strategic pentru provizii și adăpost. Saravale este un sat situat foarte aproape de granița cu Ungaria, o altă țară care a fost foarte importantă pentru nemți în timpul războiului. Femeile casei, împreună cu bunicul meu, au fost nevoite să stea ascunse în pivniță câteva zile deoarece nu știau la ce să se aștepte de la soldații care au intrat peste ei în casă, urmând să conviețuiască cu ei. Aceștia au fost niște soldați care nu au cauzat prea multe probleme, în afara de pagube de mâncare și băutură.

Am trecut prin comunism.

În urma celui de-al Doilea Război Mondial, sub presiunea sovietică prin armate, Regele Mihai a fost nevoit să abdice. Astfel, în

30 decembrie 1947 guvernul proclamă Republica Populară Română. Primul plan al noului regim care a avut ca scop sărăcirea chiaburilor, a fost înființarea asociațiilor agricole. Acestea au influențat foarte mult averile oamenilor din Saravale printre care se număra și familia mea, oameni a căror ocupație principală era agricultura. Primul partid comunist din Saravale s-a înființat în anul 1944 și a avut 18 membri. Numărul mic de membri se datorează faptului că satul în care trăia familia mea, este un sat de liberali și de țărani, care nu doreau să își dea pământurile sau animalele statului deoarece multe generații au muncit foarte mult pentru a aduna averi. În aceeași situație se afla și familia mea. Din 1947 oamenii bogați au avut de plătit dări foarte mari statului pentru pământul pe care îl posedau. Neavând de unde să plătească aceste taxe, statul a început să pună sechestru pe recoltele de grâu, le lua animalele. Oamenii săraci care munceau pentru chiaburi primeau o parte din recolta de porumb a acestora deoarece nu aveau ce cu ce să traiască, nu aveau nici ce să mănânce. După Asociațiile Agricole au apărut Cooperațiua Agricolă de Producție (CAP) și Institutul Agricol de Stat (IAS) în 1950. Oamenii bogați erau obligați să își dea pământurile și animalele CAP-ului. Dacă nu făceau acest lucru, erau defavorizați, copiii lor nu aveau dreptul de a merge la școală, fiind considerați de origine nesănătoasă. În schimb cei săraci erau încurajați să continue studiile, având asigurat un loc de muncă. După înființarea IAS-urilor, chiaburii au avut și ei posibilități mai mari, putând să primească posturi favorabile.

Cei din familia mea au profitat de această ocazie și, chiar dacă proveneau din origini nesănătoase, au ajuns brigadieri sau președinți la CAP. Acest lucru a favorizat din nou demersul și statutul familiei. Tatăl bunicului meu, Izvineanțu Gheorghe, a ajuns brigadier, iar unchiul acestuia, și anume Bălăban Gheorghe, a ajuns președinte la CAP.

Am trăit și deportările din Bărăgan.

Mătușa mea, Bălăban Floare, locuind în Sânnicolau Mare a fost și ea nevoită alături de soțul și socrii ei să își părăsească casa timp de 5 ani pentru a trăi un coșmar.

„Era ziua de Rusalii, 18 iunie 1951, toată lumea se plimba prin oraș. Lumea deja începuse să vorbească că ceva avea să se întâm-

ple în noaptea asta, când, deodată, seara văd că apar camioane și camioane pline cu soldați și milițieni. Tot atunci seara, se auzea că aceștia au venit să ridice chiaburii. Pe la vreo 4 dimineața cineva a sunat la poartă și a bătut la geam cu putere, oricum noi deja nu mai dormeam liniștiți. Erau milițenii, au venit să ne spună că mai avem 5 ore să ne facem bagajele și să părăsim casa. Puteam să luam cu noi orice doream, atâta timp cât se încadra în două căruțe. La ora 10 au venit să ne ridice și au sigilat ușile.

La gară ne-am întâlnit cu mai mulți oameni și ei la fel de speriați și dezorientați ca noi. Am vrut să luam cu noi un cal și o vacă, dar din păcate, animalele au început să se bată în vagon și a trebuit să le trimitem înapoi acasă.

Pe drum ne-am întâlnit cu oameni aduși din toate comunele, toți eram speriați și nu aveam idee unde urma să ne ducă. Se vorbea că o să ajungem în Rusia. Pe drum milițenii ne întrebau dacă aveam copii, cei care aveau primeau lapte cald și ceai. Când ne-am dat seama, ne-am șmecherit și noi, m-am prefăcut că am și eu copil ca să primim lapte și ceai. Când am ajuns la Fetești, noaptea pe la 11-12 era o ploaie mărunță și viscolită, și de la fumul din locomotive toți cei care eram acolo, ne-am cănit de fum. Credeam că o să ne ducă în sat la lume acasă, dar nu, ne-au spus că o să rămânem în câmp. Cei care aveau copii mici i-au culcat în dulapuri ca să îi ferească de ploaie. Fiecare familie avea între 25 și 50 de metri pătrați pregătiți în câmp. În august ne-am apucat să ne facem un bordei în pământ. Am săpat, ne-am făcut câțiva prieteni să ne ajutăm între noi. Soțul meu a fost de meserie tăbăcar și avea la el o prelată care o folosea la târg pentru stand. Am folosit-o ca acoperiș. Acel bordei l-am folosit până în septembrie, mai exact până în 4 septembrie. Casa am făcut-o tot împreună cu încă niște prieteni, am avut noroc că soțul meu a fost luat la lucru ceva timp și am avut prioritate la materiale. Peretii fiind din noroi, nu au avut timp să se întărească, iar iarna a fost cel mai greu. Când prindeam o zi cu soare trebuia să scoatem totul afară să se usuce datorită umezelii din casă. În primavara ce a urmat a venit o ploaie foarte puternică și a lăsat din nou oamenii fără casă. În fiecare săptămână trebuia să facem prezența la miliție. Aveam voie să ne îndepărtăm 10 km, până în Fetești, cel mai apropiat oraș. Nu aveam apă, asta a fost un lucru foarte greu. S-a improvisat o fântână, dar era

nevoie de patru oameni să scoată apă din ea. Așa că au început să vină oameni din sate să ne vândă apă, 50 de bani găleata și cine a putut, și-a cumpărat.

Iarna nu mai venea nimeni cu apă și s-a întâmplat să nasc o fetiță și aveam nevoie mai mare de apă. Foloseam zăpada de afară, o topeam pe cuptor. După vreo doi ani, bărbatul meu fiind de meserie tăbăcar, găsea piei de animale cum se tăiau pe câmp și a început să le ducă la BCA. Cei de acolo au văzut că se pricepe în ceea ce face și l-au angajat și pe el. După trei ani eu mergeam și îi ajutam acolo cu actele, iar responsabilul de acolo fiind foarte de treabă, m-a angajat și pe mine la contabilitate. Sătenii ne acuzau foarte des că le luam mâncare și că eram titoști, dar după ceva timp au văzut că s-au înșelat și am început să ne facem prieteni și cunoștințe. După cinci ani, ne-au dat drumul. În februarie 1956 au venit să ne spună că o să ne lase și pe noi să plecăm. Când am aflat că plecăm acasă, bărbatul meu a început să lucreze pe grâu și pe porumb, astfel ne-am întors acasă cu un vagon de cereale.

Când am ajuns acasă, locuințele erau ocupate de către niște tineri din Sânnicolau și de către un colonel. Am fost nevoiți să dormim câteva luni pe coridor, dormeam pe cearșafurile din pat.

A fost o experiență neplăcută, dar nu ai avut ce să faci, a trebuit să te obișnuiești”.

Colegiul Național „C.D. Loga” Timișoara

prof. coordonator Bejenar Tiberiu Doru

Persoana intervievată (P.I.): Maria Istin (Siladi), croitoreasă

Tema interviului: Meserii și statute profesionale

Interviu realizat de (Rep./Reporter): Alina Daniela, Pîclișan
Alexandru - elevi

Prof. Coordonator: Bejenar Tiberiu Doru

Rep.: Păi, începeți cu viața dumneavoastră. Spuneți-ne unde v-ați născut și cum erau oamenii atunci.

P.I.: Ei, oamenii erau atunci... Eu m-am născut în comuna Jucu de Jos, chiar așa este, lângă Cluj, poate ați auzit voi acuma cu Jucu că s-o făcut o.. Nokia o făcut acolo nu stiu ce. Ee, comuna aia era ocupată de unguri. Ungurii erau *pauză* mă rog, nu pot să zic că erau brutali sau nu știu ce... fiind copii în clasa aaa... trebuia să am...să merg la școală în clasa I, în '40, deci o trebuit să învățăm în limba maghiară. Am făcut a I-a am făcut a II-a și la a III-a, ne-am refugiat și am urmat aici în Timișoara, școala în clasa a III-a.

Rep.: Și după ce ați venit în Timișoara viața a fost mai bună sau mai rea?

P.I.: Păi, o fost mai bine. O fost aicia în Timișoara, o fost, mă rog, altă viață.

Rep.: Puteți să ne detaliați?

P.I.: *Se gândește* Și? Mă rog, ce să vă detaliez așa? ăăă...*pauză*era ca un oraș liniștit. Ce avea? 54.000 de locuitori numa. Un oraș liniștit, civilizată, curat, oameni cumsecade, *pauză* asta o fost în orașul Timișoara în anii aceia. Ei, pe urmă, în '45 o început... Adică în '4., pardon, '42, *Se gândește* '43 o început bombardamentele și o fost și aicea în Timișoara bombardamente. O fost de noaptea și o fost și de zi, bombardamente. O bombardat gara, era... pe partea dreaptă cum mergi la gară, unde-s blocurile alea înalte. Acolo era o fabrică, Fidric, așa se numea, de muniție. Ei, o bombardat și fabrica aceia, Moara Prohasca și altele așa mai.... ăsta, obiecte care erau mai... ăăă... principale pentru ei. Dar

asta o bombardat americanii, să știți! Așa o fost atunci, în perioada aia. Și pe urmă, s-or liniștit, am stat mai departe aici în Timișoara până în ziua de astăzi.

Rep.: Părinții dumneavoastră ce ziceau în perioada respectivă?

P.I.: *Oftează* Ahhh... Mama mea, tatăl meu o murit, mama mea era... o rămas în comună la Jucu și eu cu frate-miu și cu soția lui, adică cu familia lui ne-am refugiat aici în Timișoara. Ce să zică? Pe urmă, în '45 s-a recedat, adică Ardealul o fost ocupat iarăși de români, atunci au venit și rușii și pe urmă a început viața care a fost mai... neplăcută.

Rep.: Cât de tare v-a afectat comunismul?

P.I.: A fost, pentru că atunci a fost așa... ce să vă spun? A fost o *pauză* frică. Eu și de atunci sunt cu bombardamentele și am așa probleme de stresuri câteodată. Și plus de asta, ocupația rușilor iară nu o fost plăcută, pentru că și ei au vrut de toate, nu? Și atunci, lumea a început să se obișnuiască. Pâinea și cu alimentele, pot să zic că alimente *pauză* piața, a fost mai bogată, adică până n-o venit rușii aici în Timișoara, a fost foarte bogată pentru că veneau țărani, aduceau și erau alimente și traiul bun. În schimb, după război, mai problematic. Atuncia era pâinea mai puțină, se mânca mai uhh, pâine neagră, altceva... Școala era făcută așa mai cu frică pentru că asta... Da' pe urmă, mă rog, s-o liniștit, și astea au fost situațiile care au fost. Ei, pe urmă, comunismul, atunci du-te ca și elev și asta te ducea la munca voluntară. Plecai duminica pe câmp, te ducea, trebuia să faci munca la adunat, la adunat asta, cum se spune, snopii de grâu și la cules de porumb și la lucruri din astea care era.

Rep.: Și nu erau oameni care se împotriveau?

P.I.: Nu puteau să se împotrivescă pentru că în '48 au început, au făcut arestări multe. Tot ce au fost oameni mai intelectuali, oameni care aveau o pregătire, erau puși la munca de jos, iar ceilalți care erau mai suspecti, arestați și duși la închisoare. Așa a fost cu intelectualitatea atunci. Tot au distrus. Pentru că atunci la putere după ce au venit ei, a fost, ăsta, Dej. A venit președintele cu camarila lui, cu Ana Pauker și Vasile Luca și nu îi mai rețin minte pe toți, și ei au făcut războiul pe români și mai mult pe intelectualitatea care a fost.

Colegiul Național „C.D. Loga” Timișoara

Persoana intervievată (P.I.): Vajda Pavel, fost președinte de C.A.P. Uivar, ocupație după pensionare: consilier

Tema interviului: Povestea vieții

Interviu realizat de (Rep./Reporter): Militaru Ioana, Petre Sibile
- elevi

Prof. Coordonator: Bejenar Tiberiu Doru

Rep.: *Da, am vrea să vă întrebăm din punctul dumneavoastră de vedere, cum vi s-a părut să fiți președinte de C.A.P. în perioada comunismului?*

P.I.: Cum să vă spun... copii... era greu, *accentuează pe un ton grav* era greu. Într-adevăr, eu n-am fost niciodată un comunist convins, asta pot să și afirm și fiindcă mă cunosc uivărenii. Eu am fost foarte apropiat de oameni,... am fost și sancționat. Voi nu știți ce înseamnă asta în perioada comunistă. Eram membru de partid și dacă erai de 3 ori sancționat, erai exclus din partid și așa mai departe. Pe ce motiv? *întreabă retoric* Prima dată am fost sancționat fiindcă era stabilit pe cap de membru al familiei câte 150 de kg de grâu și în loc de 150 de kg eu am dat 300 kg și ca de obicei cum este la noi, unde sunt mai mulți, sunt și turnători. După aceea, am fost sancționat pentru că am dat lucernă în parte, pentru că aici majoritatea oamenilor au avut bani, era pentru hrana animalelor. E foarte bun că crește producția de lapte. Era interzis ca să fie dat în parte. Eu am dat, pentru asta am fost sancționat. După aceea am fost iarăși sancționat tot pentru oameni. Am făcut niște facilități, n-a fost voie ca să tăiem vaci sau viței... am dat și am dat la oameni... în fine. Dar, pot să vă spun ce era greu. Era nu bine, foarte bine, ca să fie lucrat pământul compact fiindcă poți să faci o tehnologie mult mai bună decât dacă faci pe parcele. Numai, care era necazul? *întreabă retoric* Ar fi fost piață liberă, adică să valorificăm noi. Cum am spus mai înainte, puteam să lucrăm direct cu Germania ca să livrăm. Prețul la grâu era foarte mic, la porumb trebuia să vindem la Comtim și la prețuri foarte mici. Era foarte greu să echilibrezi cheltuiala cu ce a trebuit să faci pentru ca să faci acești produși și

atunci, valoric, nu acoperea veniturile cât am cheltuit. Dar producțiile erau...zic, bunișoare... raportat la structura solului, ceea ce este în localitate. Era greu fiindcă nu te lăsa să lucrezi și să faci cum ai fi dorit, producții cât mai bune, fiindcă veneau tovarășii cu indicații. Dar în rest, eu pot să spun, nu sincer, *accentuează hotărât* foarte sincer, era greu, dar dacă ai avut un pic curaj și să fii mai apropiat de oameni, satisfacție mai mare nu trebuia să ai decât când te duceai între oameni și puteai să discuți cu ei foarte sincer. Erau foarte apropiați de mine fiindcă știa că dacă veneau la mine cu anumite probleme, 100 % găseam rezolvare în folosul lor.

Pot să vorbesc de Sânmartinu Maghiar și Uivar unde au fost deportați din Sânmartinu Maghiar mi se pare....*se gândește*... În jur de 13 familii, pentru că în Sânmartinu Maghiar majoritatea nu erau nici foarte foarte bogați, nici foarte foarte săraci și asta mergea pe criterii politice. Atunci s-a înființat C.A.P.-ul. Și după ce au fost deportați în Bărăgan. Eu îmi aduc aminte eram în clasa a V-a, taicămiu nu o vrut să intre în colectiv... Vedeți ironia poate care și eu am devenit președinte de C.A.P. *zâmbește* și taică-miu nu a vrut să intre în colectiv. Am fost trimis acasă de la școală din cauză că tata nu a vrut să intre în colectiv... Foarte târziu, normal, când erai în clasa a II-a, a III-a deja se făcea pionier. Și eu, chit că am învățat foarte bine, n-am fost pionier fiindcă na, da... în clasa a V-a sau în clasa a IV-a mi se pare, când a intrat tata în colectiv, abia atunci am putut să fiu pionier și na, mai departe am fost membru de partid și așa mai departe. Dar asta e opțiunea mea. O fost perioadă foarte grea *spune apăsător* dar siguranța pentru ziua de mâine a fost mult mai stabilă decât la ora actuală. La ora actuală sunt mult mai mulți oameni săraci și un exemplu care simțiți și voi pe pielea voastră, noi în perioada respectivă puteam să trimitem *se încurcă* să plecăm cu familia la munte, la mare, fiecare unde își dorea. La ora actuală, putem să numărăm pe degete *numără pe degete* oamenii din comuna Uivar care își permit să plece.... ăsta e Uivar, am dovada *și arată cu mâna*. Dacă ai vrut să înveți, nu vorbesc de mine, mie nu mi-o convenit, așa a fost atunci ca să mă duc la școală...*pauză* am făcut profesională. Părinții mei.... tata lucra singur, mama nu putea să lucreze că era bolnavă, am mai avut o soră. Dar dacă ai învățat, puteai să urmezi școlile fără problemă. Cum am spus, am

făcut școala tehnică de meșteri, apoi am fost la Academia „Ștefan Gheorghiu” și acolo dacă ai vrut să înveți, eu dacă nu mergeam la București la Ștefan Gheorghiu, și am învățat acolo, nu aveam posibilitate niciodată *spune hotărât*. Ce am văzut acolo și ce am învățat pe acolo... dacă unii nu au vrut să învețe, umbla prin București, stânga-dreapta, dar mie mi-a plăcut să învăț. După aceea am și folosit, adică am pus în practică ceea ce am învățat.

-Asta nu am mai amintit, *își amintește* am fost primar 16 ani de zile, după 48 de ani de muncă... am 1500 de lei pensie *spune dezamăgit*...

Colegiul Național „C. D. Loga” Timișoara

Persoana intervievată (P.I.): Balaș Romolica, casnică;

Tema interviului: Deportați în Basarabia;

Interviu realizat de (Rep./Reporter): Vădean Cosmina-Ioana, Voinea Alexandra – eleve;

Prof. Coordonator: Bejenar Tiberiu Doru

Rep.: Unde ați fost deportată?

P.I.: În Basarabia.

Rep.: Câți ani ați avut când ați fost deportată?

6-7 ani.

P.I.: Ce vă aduceți aminte despre perioada cât ați fost deportată?

Rep.: Nu știu, țin minte că copilăria mea o fost pe drumuri. De la șapte ani încolo... vai și amar a fost, mai mult am mărș tăt pă jos... n-am avut copilărie ca și cum... să zâci că îs copiii acuma, să steie cu jucării să se joace... copilărie n-am avut.

P.I.: Țin minte că din Basarabia... ă... ne-o mutat într-o comună, da nu mai știu cum îi zâce... și cum fratele meu na... o fost mai mare, nu știu câți ani avea pe atunci...13 ani?... nu știu cât o avut... și el o mers cu trenu' înainte la primărie în comuna aia și să ne spuie unde să intrăm... și atunci el s-o angajat la un... boier, pă atunci erau boieri pe vremea mea... ș-apăi el la boierul ăla o stat câteva luni... o stat pân București vreo două luni.

Rep.: Cum s-a întâmplat când ați fost deportată? Cum era vremea?

P.I.: Ca pă vremea asta... ploios, cam înainte de Paști. Când am plecat din Basarabia... din Basarabia când am plecat o fost după sărbători, după sărbătorile de iarnă... stai că îți mai spui io... Noi am avut pământ în Basarabia, de la stat...și am avut grâu, porumb, vite și toate o rămas acolo. Noi am plecat cu ce o fost pus în căruță, mâncare de pe astăzi până mâine și atâta, și haine și o pătură-două ca să poți să te acoperi... și mâncare la cai... așa că...

Rep.: Cum ați plecat din Bulgaria?

P.I.: Am plecat din Bulgaria cu căruța... o rămas tot acolo, n-am luat nimica si... am intrat în România și ne-o dat o casă, provizoriu așe... în județul Constanța, într-un sat. Și de acolo... acolo nu

o putut trăi nimeni, acolo turci or fost și ne-or băgat în cășile lor, că erau plecați de acolo în Turcia. Acolo o fost o malaria, țânțari mulți, mureau oamenii... și... De acolo am plecat în Basarabia... și acolo or fost căși goale cum or plecat nemții, Cetatea Albă, așa era atunci... Din... De acolo am plecat în România. După doi ani, după ce or trecut doi ani, o venit războiul și am plecat. Am trecut Prutul, dincoace, în România... și na... aici în România am umblat din sat în sat, ca țâganii ăia care umblă cu gălețile. Într-o comună ne-o dat o casă, ne-o băgat acolo, am stat cât am stat acolo... vreun an de zăle-doi și de acolo am plecat în altă parte (face o pauza de 2-3 secunde)... până am ajuns unde sântem. Am plecat pân`... la... cum să zăc... în Oltenia, am stat și acolo vreun an jumate. Am stat un an acolo și atunci o mers o comisie... de câțiva bărbați... că s-o făcut o comisie... și o întrebat la sfat că unde sunt căși goale și o găsit căși goale, aici, în Lieblich, în Banat... și de acolo... am primit fiecare familie câte o casă, că nemții i-o dus rușii.

Rep.: Vă mai amintiți cum au fost primele zile petrecute în Basarabia?

P.I.: În Basarabia?... O fost bine, dar erau patrule pe stradă... toată noaptea, erau patrule pe stradă... și... ca să nu fie război, după aia s-or trezât că încep nemții cu rușii și am plecat de acolo...

Rep.: Cum s-a petrecut momentul plecării din Basarabia spre România?

P.I.: Forțată... și după ce am ajuns aici în România, o spus de acolo din Basarabia că cine are pământ și are recoltă... să margă să își recolteze și s-or dus că poate să își ieie recolta. Asta o fost după război, după ce s-o liniștit războiul, da nu o fost de tăt, numa s-o liniștit... și după aia... Când o fost recoltele adunate, să vie să își ieie fiecare vagon... să își transporte marfa în România... or venit nemții... și atunci le-o spus așa: „Care vreți să plecați, o puteți, pă jos.”... pă jos or venit de acolo... o trecut Prutul pe apă, cu vaporul, cu barca, cu ce o fost și or venit, or ajuns acasă... până aici.

Rep.: Când ați venit în România, era deja instaurat comunismul?

P.I.: Da, o venit comunismul lui Gheorghe Gheorghiu-Dej.

Rep.: Cum a fost acea perioadă? Ce reguli impunea?

P.I.: Păi... ce să spun eu... Le-o dat pământ la oameni, să muncească, să trăiască bine... și atâta. După câțiva ani o înce-

put colectivizarea... prima dată o fost asociație și după aia o fost colectiv, și care o vrut să se înscrie, s-o înscris și care nu, nu. O luat pământul și l-o băgat la Gostat. Gostatul era o firmă care este instituție de stat... firmă... și acolo angaja mulți tractoriști, o făcut școală de tractoriști, o făcut școală de șoferi și atunci s-or dus tractoriști... la fiecare tractorist după ce o ieșit din școală, le-o dat tractor și s-o dus pă câmp... câmpu' ăla despărțit de colectiv... câteva mii de hotare... de hotare (hectare)... de... cum să zâc acuma că nu mai știi... de teren o fost dați la o parte, care o fost mai rău și colectivul o luat pământul cel bun.... degeaba am avut eu 4 hectare de pământ lângă stat că l-o luat colectivul.

Rep.: Fiecare avea pământ, dar trebuia să dea grâul cotă... grâu la stat. Tu munceai și rămâneai cu doi saci de grâu... Erau cote mari... și la colectiv și la tăt locu', erau mari. Trebuia să le dea la ruși... și găini, porci, curci... Mâncai și tu ce îți rămânea, îți spunea să dai câte 150 de kile de carne. Și aia trebuia, dacă aveai un porc, îl dădeai, ți-l plătea cu 2-3 lei kg... o fost și bine, o fost și rău. Care era șmecher o trăit bine și atunci... aveai mâncare pe tăt anu.

P.I.: Ați prins și perioada lui Gheoghe Gheorghiu-Dej și a lui Ceaușescu. Care vi s-a părut mai dură ? Care vă impunea mai multe reguli?

Rep.: Nu era chiar așa dură pentru mine, pentru altu', poate... Mai ales cu colectivității ăia, care la colectiv nu le dădea... nu le dădea numa rație... Da eu dacă nu am fost în colectiv...

P.I.: Când Gheorghe Gheorghiu-Dej a renunțat să mai fie conducătorul României s-a vărsat atât de mult sânge ca și atunci când Ceaușescu a fost forțat să abdice ?

Rep.: O fost și atunci, că se împușcau... numa nu o fost revoluție, da se împușcau. Unii știau și ziceau că îs d'ăștialalți... îi împușcau.

P.I.: Știu că eram la gară la Liebling... și am avut un profesor... și profesorul ăla o fost legionar... și ăla pleca, venea în Timișoara și la gară în Liebling și-or împușcat... Deci erau roată după vagoane în spate, alții și alții în față... Noi nu mai meream la școală că nu mai aveam profesor.

Liceul Tehnologic de Industrie Alimentară, Timișoara

Persoana intervievată (P.I.): Cornelia Fiat;

Tema interviului: Deportați în Bărăgan;

Interviu realizat de (Rep./Reporter): Biță Larisa, Șerbănescu
Cristina - eleve

Prof. Coordonator: Simona Grando

Rep.: Adică în momentul ridicării?

P.I.: Da, da.

Păi, haideți să o luăm un pic metodic: ăăă... În ziua de Rusalii, asta a fost duminică. Da! Duminică dimineața împreună cu bunicul și tata așa cum de fapt și acum, așa cum din totdeauna, oamenii au sărbătorit Rusaliiile. Înseamnă o sărbătoare mare, foarte mare. A treia sărbătoare din an. Se zice că Paștele și Crăciunul și pe urmă urmează Rusaliiile. Deja cu două zile înainte în sat au început să...satul a fost înconjurat de poliție, miliție și în gară au început să sosească garnituri de tren, cu vagoane de marfă; și toată lumea credea că o să se întâmple ceva. Lumea vuia că vor fi ridicări masive, o să fie duși oameni în Siberia, pentru că precedentul a fost creat în 1944 și sigur că tot satul a vuit... Dar viața totuși, cu necazuri, cu bune, mai greu dar trebuie mers înainte. Și în biserică, sigur că după slujbă, era un obicei: toată lumea când a ieșit din biserică... cunoașteți tipologia satului?... Biserica era foarte aproape de centru. Centrul este o piață turcească, construită în 1200, de calitate. După biserică, toată lumea, sigur că a trecut, a dat turul pieței, fiecare s-a dus la masă și mă rog... au sărbătorit. Era un obicei: se întâlneau, schimbau vorbe, fiind și sărbătoare foarte mare atunci fiecare comenta ce va fi, ce o să se întâmple... Care sunt vizați, care scapă, care nu...

Rep.: Ce pierderi materiale ați avut dumneavoastră și familia?

P.I.: Păi, ce pot să vă spun... închipuiți-vă că am fost o familie de oameni buni. În altă ordine de idei, vreau să vă spun că ăăă... așa au fost bunicii și părinții din partea tatălui, au fost ridicați și bunica cu fratele mamei. Nu a mai rămas nimeni, toată lumea luată. Ăăă... sigur că noi am fost cu casa așezată, cu animale. Am avut vaci, porci, cai, utilaje agricole de la tractor până la... Cu doi ani înainte cumpărase bunicul meu un tractor, secerătoare, cositoare, totul

a rămas acasă, n-am luat nimic, un cal și o vacă, o găină nu un porc nimic, nimic! Două pâini, un coș cu prăjitură și ceva carne. Restul tot, tot a rămas acasă! Tot și banii care i-am avut, i-am luat. Sigur că ceva acte și bani, numai că noi am plecat în 1951 și în 1952 a fost schimbarea banilor. Atunci a fost a doua prăbușire pentru noi. Deci ... practic, am ieșit din casă... am și făcut această comparație la un moment dat, numai știu cui și la cine... Dintr-o familie de oameni așezați și oarecum în fruntea satului, am ajuns să ieșim din casă ca și țiganii lăieți. Nu știu dacă știți ce înseamnă asta, atunci țiganii căldărari, țiganii care mergeau din loc în loc, migratorii.

Exact așa am fost și noi, exact ca și țiganii, în vârful căruței peste ce am putut pune am fost eu și fratele meu. Fratele meu mai mic, bunica era lângă noi, în față era tata, ținea calul de căpăstru și în spatele căruței mama cu bunicul, până la locul de depozitare care a fost arena de fotbal. Am stat două zile, ne-au urcat în vagonul de marfă, în celălalt vagon, animalele, tot ce am avut și înaintea!

Unde? N-am știut, când am luat-o în jos spre București! Am zis că ne vor arunca mai întâi. Înainte de a ajunge la Severin, comentau ca ne vor arunca cu vagoane cu tot în Dunăre. Pe urmă, cum au existat comentarii, că ne vor duce de la București spre Rusia, pe urmă am văzut un om era spre Dunăre și am zis: tot Dunărea ne va stăpâni! Ăă... până la urmă am ajuns în gară și acolo, seara la 6, că am mers 4 zile... nici nu mai știu cât am mers... Ne-au descărcat din nou totul în căruță. Au fost oameni care n-au avut animale, căruțe... și atuncea li s-au pus la dispoziție niște camioane sau o căruță de la localnici și au luat-o pe câmp. Am ajuns pe undeva pe înnoptate, fiecare cum a nimerit. Unii au nimerit în lan de grâu, de cucuruz... noi am nimerit în iarbă de Sudan. Nu știu dacă ați auzit, nici eu nu am auzit până atunci. Este un fel de iarbă mare, grasă este asemănătoare cu trestia, ăă... foarte aspră și care taie, frunza te taie. În iarbă ne-au debarcat. Toată lumea jos! Erau 4 pari, bucăți de lemn bătute în pământ și și s-a spus: „Acesta este locul vostru de viață. Aici este casa, este viața voastră și aici veți rămâne!” Da, este puțin greu să-ți aduci aminte, dar să trăiești?! Și, în sfârșit, toată lumea a încercat să-și facă un mic adăpost peste noapte, mai ales că aproape fiecare familie era cu copii. Și atunci, unii au întors căruțele și sub căruțe au dormit. Pe noi amândoi ne-a pus în dulap, parcă și

Dumnezeu și-a luat mâna de pe noi... și-o venit un potop de ploaie fiind Rusaliile, știți că e perioada ploioasă. A venit acel potop și tot ce am avut, totul s-a stricat, n-am mai putut salva nimic. Și a doua zi de dimineață, cât ai văzut, n-ai văzut decât zdrențe puse la uscat. Nu pot să le numesc altfel. Și atunci au început celelalte necazuri: nu am avut un strop de apă, absolut fără fântână, fără nimic, nu am avut niciun strop, dar dacă peste restul am trecut, peste problema cu apă... foarte greu. Lipsa apei nici în zi de azi... mi se întâmplă să se oprească apa la robinet acasă, eu fac criză de nervi, deci nu suport ideea de a rămâne fără apă.

Liceul Tehnologic de Industrie Alimentară, Timișoara

Persoana intervievată (P.I.): prof. Cornelia Zopota, fost director la Liceul Tehnologic de Industrie Alimentara Timișoara

Interviu realizat de (Rep./Reporter): Beutura Sorina și Dunea Paula - eleve

Prof. Coordonator: Simona Grando

Rep.: *Ce schimbări ați observat în Liceul de Industrie Alimentară pe parcursul anilor în care ați fost dumneavoastră în liceu?*

Deci, în prima perioadă, regulamentul însuși de funcționare era puțin mai strict, în sensul că, până la Revoluție, dacă elevul obținea o sută douăzeci de absențe, îngheța anul școlar, adică era declarat repetent. Drept urmare, elevii nu își permiteau să chiulească, nu își permiteau să aducă certificate medicale cu kilogramul, deoarece numai pentru anumite boli și pentru o perioadă de internare în spital, erau considerate absențe motivate. În rest, erau doar absențe nemotivate și elevul era declarat repetent. Dacă elevul este prezent în fiecare zi la ore, este imposibil să nu se adauge ceva și să nu crească în învățatură, în cunoaștere, în disciplină și în formarea ca om. După revoluție, am fost într-un plin proces de reformă a învățământului.

Am trăit alături de cam douăzeci și cinci de miniștri ai învățământului. Fiecare în parte s-a chinuit să aducă câte o schimbare și, din nefericire, nu întotdeauna în bine. Mult așteptata *Lege a Învățământului*, cu mulțimea ei de regulamente de aplicare, nu a adus

întotdeauna schimbările dorite. Neschimbările în bine au fost de așa manieră încât, am observat că, în ultimii ani, elevii chiuleau de la cursuri de nu mai aveai loc unde să pui absențe în rubrică. Am fost revoltată și sunt și acuma, când văd elevi pe stradă știind că în perioada asta ei practic ar trebui să fie la ore. Ce am mai observat: fiind perioada cu uniformă, toți erau la fel, da?... Nu acceptam ca elevele să vină fardate, ca și la bal, să vină cu unghiile de nu puteau să țină pixul în mână, veșnic cu oglinda pe sub bancă să vadă cum arată, și băieții veșnic preocupați de telefoanele mobile, sau de căști și mai puțin interesați de procesul de învățământ și de activitățile didactice. Deci, asta am observat: că libertatea asta, de multe ori prost înțeleasă, a dus și la o oarecare anarhie sau, știu eu, dezordine în școală, și asta m-a nemulțumit. Am pedalat foarte mult pe regulamentul de ordine interioară al școlii. Împreună cu colegii am elaborat asemenea regulamente ca să arătăm elevilor ce este permis în timpul orelor și ce nu este permis. Am încercat să stopăm, într-un fel, folosirea telefoanelor mobile în timpul orei, cu toate că mai sunau pe aici, pe acolo. Să stopăm absențele acestea cu nemiluita, trimițând tot timpul corespondență la părinți, dar acuma foarte mulți sunt plecați în străinătate și habar nu au ce face copilul acasă... Deci, eforturile de a-i menține la școală, la activități, erau mult mai mari, deoarece regulamentul fiind mai lejer, elevii încercau să se reprofileze și să scape. Acuma, poate că este de vină și programa școlară, după părerea mea. Foarte mult balast în manualele școlare. Deci, mai puțin, mai de calitate și cred că elevii ar fi mai câștigați. Mi-am spus părerea și cât timp am fost director, și când am fost întrebată eu tot rugam colegii care participau la București la minister la colaborare. Le spuneam: „Mai încercați să reduceți din materie! Copilul acesta mai trebuie să aibă și timp liber, să mai aibă și viața lui”. Și colegii îmi spuneau neputincioși când veneau înapoi: „Noi încercăm să mai reducem! Dar din cauză că vin alți profesori, din alte colțuri ale țării, fiecare cu bucățica lui, că aceea trebuia pusă în programă, până la urmă iese ceva și mai aglomerat!”

Rep.: *Cum era școala în generațiile anterioare? Ce era diferit?*

Păi tocmai v-am spus... Cred că era mai multă strictețe. Și cred că elevii erau mult mai interesați să învețe o meserie, deoarece după terminarea școlii, elevii aveau un loc de muncă asigurat.

Vedeți, eram singurul liceu din vestul țării, deci liceu de industrie alimentară, și veneau elevi din județul Bihor, Arad, Caraș-Severin, chiar și din Satu Mare am avut elevi. Aveam clase de brutari, măcelari, și de frigotehniști. Elevii de la profesională, veneau cu contract, trimiși de întreprinderea care urma să îi angajeze. Ea suporta o parte din costuri, iar elevul era foarte interesat să învețe, să promoveze, știind că după ce termină școala, ocupă un loc de muncă onorabil și este asigurat. Pe partea de liceu se pregăteau tehnicienii pentru industria alimentară. Erau tehnicienii produse de panificație, de exemplu, în Timișoara fabrica de pâine era foarte mare, iar acum este rasă de pe fața pământului. Și *Fructus*, unde s-a ridicat marele bloc pe care îl știți. Era fabrica de lapte, care acuma este *Billa*, care prelucra mii de litri de lapte pe zi. Și vă dați seama de câți muncitori era nevoie acolo, deoarece tot laptele din județ era adus aici și prelucrat. Deci, cei cu specialitatea lactate, brânzeturi, lapte, iaurturi, smântâni și așa mai departe, înghețată renumită, erau foarte interesați deoarece știau că vor ocupa un loc de muncă. Cei de la *extractive*, era fabrica de zahăr, acolo în Freidorf, imensă, fabrica de ulei iarăși foarte mare, fabrica de bere... Deci toate aceste Fabrici aveau nevoie de muncitori calificați, deci cei care erau în școala noastră. Deci, erau serioși și muncitori știind că la absolvire ei trebuie să ocupe fie post de tehnician, fie post de muncitor și așa mai departe. Și acum ar trebui să fie interesați, deoarece acuma lupta este și mai grea. În fiecare oraș, în fiecare comună s-au deschis brutării, s-a deschis lăptărie și dacă nu ești bun, nu rămâi.

Rep.: *Ce părere aveți despre elevii și școala din ziua de astăzi?*

P.I.: Păi tocmai ce v-am spus... Elevii, practic, sunt întotdeauna candoarea specifică a adolescenței, ei sunt în formare și cum îi îndrumi, și cum îi educi, așa vor fi viitorii cetățeni de mâine. Sistemul este mult prea aglomerat, cu prea multă materie pentru elevi și, practic, ar trebui să se mai descongestioneze materia și să se mai introducă materii și la libera alegere a elevului. Nu întotdeauna materia opțională este pe gustul elevilor. Cred că asta ați constatat... că se pun opționale de științe exacte, opționale de etc. și voi sunteți mult mai preocupați de diverse proiecte și activități extracurriculare. Cred că ar trebui mai multe din acestea și mai mult sport, de exem-

plu. Ce am constatat la elevii noștri, că nu este o generație foarte sănătoasă, deci, părerea mea, că elevii nu se mișcă destul și probabil nici nu se alimentează conform standardelor medicale cu atâtea fast-fooduri, și cu atâtea oferte generoase de prelucrare incorectă a alimentelor. Asta duce și la foarte multă suferință, părerea mea... Dar copiii sunt extraordinari!

Rep.: *Și, în încheiere, ce sfat/mesaj le-ați transmite elevilor de astăzi din Liceul Tehnologic de Industrie Alimentară?*

P.I.: Sfatul pe care l-aș da oricărui om: *să își asume rolul în viață!* Încep cu rolul de preșcolar, cu rolul de elev de școală primară, când înveți să citești, să socotești, cu rolul de elev de școală gimnazială, când se acumulează mai multe cunoștințe și să își asume rolul de licean. Să se gândească că aici este locul unde trebuie să își configureze viitorul, să își asume rolul de muncitor harnic, cinstit, onest și corect pentru că în viață urmează și alte roluri: rolul de student, de angajat, de tată, mamă, de familie, ce o fi... și dacă face fiecare lucru la timpul lui din toată inima și corect, precis v-a ajunge cu bine la rezultatele dorite, să aibă satisfacții spirituale, materiale, normale sociale, că asta își dorește fiecare...

Liceul Tehnologic de Industrie Alimentară, Timișoara

Persoana intervievată (P.I.): Irimescu Vasile

Tema interviului: Călătorii

Interviu realizat de (Rep./Reporter): Irimescu Vasilica, Mantea Raluca - eleve

Prof. Coordonator: Simona Grando

Rep.: Vreți să călătoriți și în afara țării?

Desigur că aș vrea să călătoresc și în afara țării... mi-ar plăcea să fac un tur prin țările Europei, desigur printr-o firmă de turism.

Rep.: V-ar încânta să faceți acest lucru?

P.I.: ... Mi-ar plăcea foarte mult, dar cu impresiile cele mai deosebite m-am întâlnit la mănăstirile Moldovei.... unde am rămas profund impresionat. Am vizitat Putna, Sucevița, Agapia, Silha, Mănăstirea Neamț și din toate mănăstirile am rămas impresionat de Mănăstirea Agapia, mănăstire veche, construită în anul 1650 dacă nu mă înșel... Acolo există Mănăstirea Agapia-sat și Agapia-mănăstire. Mănăstirea e practic o localitate unde sunt aproximativ 300 de case. Asta probabil că are 300-400 de maici, case una și una, frumoase, cu flori pe prispa lor și foarte curate. Și m-a impresionat organizarea lor din mănăstire, unde fiecare maică avea job-ul ei, lucra la lucrul pământului, la curățenie la... lucrurile specifice mănăstirii, bucătărie și așa mai departe. La mănăstire erau acolo niște picturi ale lui Nicolae Grigorescu. Și am rămas impresionat când ne-am făcut prieteni locuind în Agapia-sat. Într-o noapte, oameni foarte primitivi cu care ne-am înțeles foarte bine și am rămas prieteni cu invitația să trecem de câte ori putem pe la ei, să venim. Și sigur am încercat de câte ori am avut ocazia să parcurgem aceleași trasee și să trecem și pe la ei.

Rep.: De ce ați ales mai mult subiectul mănăstirilor și n-ați ales altceva?

P.I.: La mănăstiri... e o liniște deosebită. Te destinde, te încarcă cu energie pozitivă, afli și practic istoria din timp a țării. Ele au în urmă și o istorie bogată în evenimente, și practic ortodoxia a ținut poporul român legat de etnie, ne-a dat putere să supraviețuim în cursul istoriei.

Rep.: V-ați inspirat de la cineva să alegeți acest „domeniu”?

P.I.: L-am descoperit singur, circulând prin țară de la o mănăstire la alta.

Liceul Tehnologic de Industrie Alimentară Timișoara

Persoana intervievată (P.I.): Barbu Eugen Ovidiu

Tema interviului: Timpul liber in comunism

Interviu realizat de (Rep./Reporter): Barbu Vlad și Jarda Benjamin – elevi

Prof. Coordonator: Simona Grando

Rep.: *Ok, suntem pe data de 20 martie 2016. Îi luăm interviu domnului Barbu Eugen Ovidiu. Cum se distrau oamenii pe vremea comunismului?*

P.I.: Pe vremea comunismului distracțiile gen televizor, gen tabletă, gen calculator, computer nu prea erau. Oamenii socializau foarte mult direct, față în față. Ieșai cu o fată, cu nevasta la o cafe-tărie. Era chiar o tradiție să ieși să mănânci o prăjitură, să bei un suc sau ceva. În plus, puteai să mergi la un film. Asta se făcea în general în week-end... chefuri în care părinții își pregăteau tot felul de sandșuri, prăjituri și oricum muzica era, chiar ultimele lansate, se aducea „de afară”, pe casete... de abia au apărut CD-urile și atuncea și... (râde). Tot atunci au apărut video-urile și se organizau videoteci unde vedeai un film. Mergeai 10 prieteni, băieți și fete. În casă se mâncau sandșuri, stăteai, te uitai la un film, două și plecai acasă . Discotecile erau în vervă atunci. Na, ca la orice discotecă, mai erau altercații, dar nu foarte grave, care să se lase cu omoruri sau genul ăsta. Se mai băteau unii dintre ei... Și foarte mult, foarte mult oamenii socializau între ei, efectiv, na... Nu erau nici foarte multe telefoane fixe, ce să mai vorbim de celulare sau ceva de genul ăsta, care nici nu s-au inventat pe atunci.

Rep.: *Cum ți se părea muzica din acea perioadă? Adică puteai să ascuți absolut orice îți doreai sau efectiv erau anumite melodii la care nu aveai acces și nu puteai să le ascuți?*

P.I.: Cea mai mare parte, toate hit-urile internaționale ale vremii erau accesibile. Chiar, cum să spun, la orice terasă mergeai, în stațiuni sau concedii era Abba, Boney M., efectiv AC/DC. Nu era problemă să ascuți. Problema era că erau mai greu accesibile sculele de muzică decât melodiile în sine. Într-adevăr, probabil că erau unele piese cenzurate, dar nu aveai de unde să știi că nu exista

internet, ci doar din auzite. Erau, dar foarte multe dintre ele sunt exagerări, câteva interzise. Efectiv, cel puțin în zona noastră, erau chiar încurajate, în zona Banat mă refer, melodiile sârbești, care erau la modă pe vremea aia: era Magazine, era Bijelo Dugme pe care efectiv le puteai asculta la chefuri, discotecii, pe terase. Nu era nicio restricție. La radio, în schimb, auzai o muzică românească, auzai muzică străină... muzică patriotică, dar nu în cantități exagerate.

Rep.: *Și programul ăla de muzică cum era? Adică aveai foarte multe la televizor, de exemplu?*

P.I.: Nu, la televizor nu era. Aveai 2-3 ore în care televiziunea națională emitea știri și tot felul de lucruri. Aveai la ora 7 (19) o emisiune pentru copii, desene animate gen Mihaela, gen Gopo, ceva de genul acesta. S-a dat și la noi Tom și Jerry, dar mai rar, Ciocănițoarea Woody... În schimb, în zona de vest, în zona de sud a țării se făceau antene și prindeai sârbii, prindeai ungurii, prindeai bulgarii, televiziuni care emiteau mult mai mult decât televiziunea noastră.

Rep.: *Cum petreceai sărbătorile: Crăciunul sau altele?*

P.I.: Sărbătorile? Dacă nu erai la muncă... pe vremea regimului comunist, majoritatea populației era obligată să muncească... Erau petreceri sau reuniuni cu prietenii sau familia sau neamurile și le petreceai conform tradiției. Erau legături strânse de familie sau de prietenie, mult mai strânse decât acum. Chiar îți făcea plăcere, era o atmosferă de sărbătoare. Mergeai la țară sau... nu conta. Marea majoritate a populației își permitea să plece în concediu, să meargă la o bază de tratament. Într-adevăr erau medici foarte buni și guvernul comunist încuraja ca lumea să se recreeze după un an de muncă, să meargă în concedii. Chiar oamenii bolnavi beneficiau de foarte multe tratamente, erau medici foarte buni. Într-adevăr nivelul de dotare nu era la vârf, dar se făceau tratamente mult mai bune, mult mai accesibile care erau suportate de stat. Deci statul își dădea interesul ca oamenii să fie sănătoși, să fie apti de muncă și erau răsplătiți într-un fel pentru efortul depus.

Rep.: *Cum era Ziua Națională, pe 1 decembrie?*

P.I.: Ziua Națională nu era pe 1 decembrie, era pe 23 august.

Rep.: *August?*

P.I.: Da pe 23 august era Ziua Națională. Lumea aștepta foar-

te mult. Era zi liberă națională pe tot teritoriul României. Bineînțeles cei fierbinți erau la muncă, gen armată, care trebuia să asigure protecție, gen miliție, gen turnătorii, oțelării și lucruri din acestea care nu se puteau opri, care era în flux continuu. Erau parade militare. Se organizau dansuri, spectacole de teatru, chiar filme și lumea nu era obligată să meargă să vadă, dar lumea chiar mergea să vadă parada militară. Ieșeau la picnicuri, mergeai, nu era nici o problemă.

Rep.: *Găseai cu ușurință hainele care îți plăceau? Cum erau cumpărăturile? Unde mergeai să îți cumperi hainele?*

P.I.: După anii '85, când Ceaușescu a început să strângă șurubul, alimentele erau mai greu de obținut, dar nimeni nu a murit de foame sau nimeni nu a putut să zică că nu are ce mânca. Haine în schimb erau. Le găseai în toate magazinele. Nu aveai acces la haine gen occidentale într-un fel, adică gen Versace, Dolce Gabbana sau parfumuri de firmă. Erau parfumuri rusești, erau parfumuri poloneze sau cehoslovace. Erau haine care se găseau din import, dar numai gen zona comunistă. Nu găseai blugi Levi's sau de firmă în magazine. Se mai aduceau pe sub mână din alte țări. A fost problema asta, gen Iugoslavia. Avea alt statut, avea acces la lumea capitalistă. Se făcea într-un fel micul trafic și veneau iugoslavii la noi în țară. Cel puțin în oraș găseai ciocolată, găseai Coca-Cola de la ei. Puteai să cumperi și ei își cumpărau pe bani românești ce le trebuia lor; lucruri mult mai ieftine la noi, față de ei. Dar erau haine de calitate făcute și la noi în țară.

Colegiul Tehnic „Ion I.C. Brătianu”, Timișoara

Persoana intervievată (P.I.): Sauciuc Viorica (mamă), Bulzan Eugenia (bunică)

Tema interviului: Timpul liber în comunism

Interviu realizat de (Rep./Reporter): Larisa Bulzan, Naomi-Miriam Chirilă - eleve

Prof. Coordonator: dr. Lucian Miclăuș, ing. Mihaela Greconici

Rep.: *Suntem astăzi în Urseni, alături de mama mea, Sauciuc Viorica! Sărut-mâna, mama! Aș dori să-mi acorzi câteva minute, să-mi povestești din ce-ți mai amintești, din vremea când începeai să mergi la distracții.*

P.I.: Daa! Ceau, fata mea! Mă numesc Viorica, m-am născut pe 4 februarie, 1969 și la distracție am început să merg la vârsta de șaptesprezece ani, bine-nțeleș însoțită de parinți. Se făceau baluri frumoase, organizate de noi, într-un spațiu strâns, alături de unde locuiam, alături de casă, într-o casă mică, o cameră mică, unde eram însoțită de părinți și prieteni. Ne distram de minune! Era frumos înainte. Ăăă... Mai pune și tu întrebări! (Râde.)

Rep.: *Până la ce oră vă lăsați părinții să stați?*

P.I.: Când eram însoțită de părinți, nu aveam o oră, pentru că mergeam împreună cu ei și împreună cu ei și plecam acasă. Când eram cerută de la părinți de prietenii mei, aveam o oră la..., o oră fixă la care trebuia să fiu luată și dusă înapoi acasă.

Rep.: *(M) Îhî! (Confirmare de urmărire a interlocutorului.) La ce distracții mergeai?*

P.I.: Păi, se organizau doar baluri de muzică populară, foarte frumoase, unde ne distram. Ne adunam și ne distram foarte mulți. Veneau și din alte sate. Veneau prieteni, cunoșcuți și necunoșcuți și prieteni de-ai prietenilor veneau și ne distram... de multe ori și până dimineața, dacă eram însoțite de părinți.

Rep.: *Cu cine mergeai în afară de părinți?*

P.I.: Păi, cunoștințe și prieteni foarte apropiați, pentru că n-aveam voie să mergem cu străinii. Așa era strict.

Rep.: *Îmi poți spune la ce distracție ți-a plăcut cel mai mult sau la care te-ai simțit cel mai bine?*

P.I.: Îmh, îmh... (Își drege glasul.) Balurile organizate de noi erau foarte frumoase. Nu erau cu scandaluri, cu băuturi, cu bățai. Nu erau, pentru că erau..., eram însoțiți de părinți și nu avea să..., n-avea voie nimeni să facă asemenea lucruri urâte.

Rep.: *Erau amândoi părinții de acord să pleci la petrecere?*

P.I.: Da. De cele mai mult... multe ori părinții decideau și, dacă spunea unu că nu, nu era, dacă spunea da, da era.

Rep.: *Iată-mă și astăzi cu bunica mea, Bulzan Eugenia, în Urseni. Bună ziua, buni!*

P.I.: Bună ziua, nepoțica mea!

Rep.: *Buni, vreau să-mi spui câte ceva din tinerețea matală. Cum te distraj, dacă-ți mai aduci aminte?*

P.I.: Păi, la vârsta de... până la vârsta de șaptespe-optășpe ani mai cu școala, mai cu părinții, cu mama... Pe la vârsta de optăsprezece ani, am pornit și eu cu colegi, colege de la școală. Ne-am dus la... jocuri populare... Ne-am dus la un... cinema. Mergeam în grupuri pe la..., cum era la noi în comuna Cenad, dâlme. Făceam jocuri... Era foarte frumos.

Rep.: *Îți plăcea să mergi?*

P.I.: Ne plăcea să mergem, dacă ne lăsa părinții.

Rep.: *Vă distrați, nu?*

P.I.: Daa! Ne distrăm frumos.

Rep.: *Până la ce ora vă lăsausă stați?*

P.I.: Păi..., ne dădeau... limită..., deci vreo câteva ore, o oră, două, trei... Când era timp de lucru, când se lucra la... în grădini, în... pe câmpuri, ne lăsa mai puțin. Duminica ne lăsa un pic mai mult, dar, dacă nu eram la ora fixă acasă, altă dată nu mai primeam distracție: tot timpul la muncă.

Rep.: *La ce distracție ți-a plăcut cel mai mult sau la care te-ai simțit cel mai bine?*

P.I.: Cu grupu', cu fete, băieți, când mergeam la... aveam jocuri populare bănățane...

Rep.: *Intervine.) Îți plăcea?*

P.I.: La cămin. Daa!

Rep.: *Erau amândoi părinții de acord, ca să mergi?*

P.I.: Iii... când erau, ei se vorbeau amândoi și zicea: da, dar să nu se întâmple..

Liceul Tehnic Energetic „Regele Ferdinand I” Timișoara

Persoana intervievată (P.I.): Petițoiu Viorel

Tema interviului: Meserii și statute profesionale

Interviu realizat de (Rep./Reporter): Papuc Florian Constantin și Mărgineanu Romulus Eugen – elevi

Rep.: *Bună ziua! Vă rog frumos să vă prezentați.*

P.I.: Mă numesc Petițoiu Viorel, m-am născut în 1958, în 20 octombrie, în Filiași, județul Dolj și din 1973 sunt în Timișoara, când am început școala profesională de pe lângă uzinele UMT Timișoara.

Rep.: *Cum decurgeau orele de curs în vremea aceea?*

P.I.: „Orele de curs erau foarte bine structurate; de exemplu 2-3 zile pe săptămână făceam teorie... adică toate materiile care se predau și în zilele de astăzi: matematică, română, fizică, chimie, tehnologia materialului, desenele, rezistența materialelor (dacă mai există acum!). La acestea se adăugau 3 zile de practică la atelierul din școală, care există încă! Nu a devenit o amintire, ci doar mi-l reamintesc atunci când trec pe strada Căprioarei, acolo prin Prințul Turcesc... și am avut maiștri foarte buni! L-am avut prima dată pe Cornin Ștefan, un maestru foarte bun și dur: De exemplu, dacă venea în spatele meu și vedea că ceva nu mergea bine, îmi dădea o palmă după cap... sau copiii care luau șpanul... îi fascina șpanul că ieșea rotund, frumos ca un arc și îl luau cu mâna liberă și trăgeau după ei, doar că se pomeneau cu o palmă după cap, căci era foarte dur. În anul III se făcea practică la întreprindere tot anul, bineînțeles practica fiind coroborată cu teoria, cu tehnologia! Și atunci ne împărțea pe echipe, echipe unde erau muncitori.”

Rep.: *Și ce meserie ați avut?*

P.I.: „Prelucrător prin așchiere.”

Rep.: *Școala avea suficientă dotare? Mă refer la strunguri, freze... sau era nevoie să mergeți la întreprindere?*

P.I.: „Nu, nu, nu! Școala avea destulă dotare. În ultimul an mergeam la întreprindere, ne împărțea pe echipe ca să cunoaștem munca în echipă. Se puneau accent pe munca în echipă, categoric, se făceau multe operații acolo. Se făceau operații de la începerea piesei respective până la finalul piesei respective. Erau poate zeci de operații.”

Rep.: *Se putea trăi bine din această meserie, erau condiții decente de trai?*

P.I.: „Se putea trăi bine din această meserie, fiindcă există posibilitatea ca să câștigi bani mai mulți decât era salariul. Deci se lucra la acord individual. Dacă îți dădeai silința și munceai mult mai mult, puteai să iei salariul dublu, deci asta era: În schimb nu erau libertățile astea care sunt acum.”

Rep.: *Să zicem că ați câștigat atâția bani. În ce ați investit?*

P.I.: „În mașină, iar timp de 5 ani am așteptat mașina... Eu am făcut prostia că am băgat înainte de revoluție cu 2 ani iar după 5 ani de așteptare am cheltuit banii într-o lună, banii pe care i-am adunat în mulți ani de zile. Trebuia să dau avansul 60%, cam 40 și ceva de mii lei, iar mașina costa cam în jur de 70 de mii.

Rep.: *Și câți oameni erau la UMT când v-ați angajat?*

P.I.: „Eram în jur de vreo 8000 de oameni. Cu timpul am ajuns la 11000 aproximativ de oameni. Când am plecat de la UMT la ContiTech, eram pe funcția de maistru și am lăsat în fabrică 50 de oameni. Acum la UMT se lucrează cu pensionari.”

Rep.: *Din câte știi eu, în anul 2000 a fost o pauză în domeniul pregătirii viitorilor muncitori.*

P.I.: „Cam prin 2000, dacă mai precis prin 2006, dacă nu mă înșel eu, cam atunci au început să se ignore școlile profesionale: Toți mergeau la liceu și de-asta am ajuns la criză de meseriași. Este o problemă foarte mare: De exemplu, începem să introducem așa ceva și cred că ar fi ideal să introducem așa ceva, școlile profesionale... lucrul ăsta, școlile de meserii, fiindcă este un lucru foarte bun și văd că încep germanii să ne pună în temă cu așa ceva.”

Rep.: *Și ce ne-ați putea spune despre locul dumneavoastră de muncă din prezent?*

P.I.: „Locul meu de muncă în prezent este la ContiTech Timișoara, pe funcția de maistru instructor Atelier Școală. Mi se pare ceva nou. De fapt m-am mai întâlnit, am lucrat cu oameni, 45 de oameni, 30/40/50 de oameni. Și e ceva nou. Copii, care mă fascinează; pe cuvânt dacă nu-mi place... de multe ori mă mai supără copiii, că sunt mulți, au caractere diferite. De fapt, voi știți acuma, dacă aș avea de exemplu 10 ca voi, aș boieri, dar vezi bine, nu-i așa!”

Rep.: *Erau căutate meseriile acestea?*

P.I.: „Erau căutate, sigur că erau, în perioada aceea nu erau mai plătite decât prelucrătorul prin aşchiere: Acesta, normal era considerat plătit cel mai bine, pentru că putea să producă mai mult și putea să câștige mai mult... și avea și salariul mai mare. Eu am avut de exemplu ultima dată salariul în jur de 3200 de lei. Am avut categoria A6, A6 cu 1, A7, ultima dată am avut-o pe a șaptea și după nu s-a mai ținut cont, s-a negociat salariul și a mers cu negociere, cu chestii din astea.”

Rep.: *Chiar și în ziua de astăzi, la firmele acestea germane, tot așa se pricepeau la reparat, întreținut mașini, erau căutați chiar și acasă?*

P.I.: „Se cheamă și de acasă. Nu mai există oameni pregătiți, de-asta ar trebui să se reia școlile profesionale pentru meserii, lăcătuși mecanici, de întreținere. Nu se mai poate! Fiindcă sunt meserii căutate și lumea îmbătrânește! Din păcate lumea îmbătrânește, așa este și normal, trebuie să îmbătrânească până la urmă, vin alții și alții, dar trebuie să se întinerească în sensul bun al cuvântului. Să vină alții din spate care să preia lucrurile astea, că dacă nu preiau lucrurile alți oameni, toate vor rămâne la nivelul 0”.

Rep.: *Și atunci o să fim numai consumatori, nu și producători.*

P.I.: „Categoric că vom fi numai consumatori și nu producători. Fiindcă nu o să poată în lumea asta toți să ajungă profesori, electroniști și mă rog, ce mai trebuie să ajungă. Mulți dintre ei trebuie să ajungă la unele meserii care să fie plătite, o meserie de prelucrător prin aşchiere în zilele noastre, în ziua de astăzi eu consider că este foarte bine plătită”.

Rep.: *Ați efectuat serviciul militar?*

P.I.: „Da, am efectuat serviciul militar în Giurgiu, la Grăniceri.”

Rep.: *Puteți să ne spuneți câteva amintiri?*

P.I.: „Amintiri au fost multe în Giurgiu. Mai interesante, am prins un infractor... mi-a părut rău de el; vroia să urce pe motonavă. Pe Giurgiu, acolo în port veneau multe nave motonave cu excursioniști, adunați din mai multe țări: Austria, Belgia, Italia și așa mai departe și circulau cu motonavă pe Dunăre, făceau croaziere, mă rog, și se opresc și în portul Giurgiu. Într-o seară, am prins, țin minte și acum, din Vaslui, unul care a vrut să urce pe o motonavă din alea. L-am prins, l-am luat la pichet, l-am dus acolo și au început. Așa era

chestia. Eu încă eram nou atunci, nu știam că va exista chestia asta, că există chestia asta, mi-a părut rău extraordinar de mult, dar mi-am făcut meseria până la urmă. L-am dus la pichet, iar după, în frunte cu comandantul de pichet, au început să îl bată pe respectivul. M-au rugat și pe mine să dau în el, dar le-am zis că nu pot să dau în el pentru că îl vedeam cum stă cu capul în jos și nu pot să dau în el. Eu mi-am făcut datoria. L-am prins, asta a fost, până la urmă s-au întâmplat multe cazuri când treceau, poate au trecut, chiar au fost cazuri. S-au dus pe o motonavă străină să zicem prin Germania sau pe unde au ajuns și după trimiteau scrisoare că a trecut în data cutare prin portul Giurgiu, urcând pe o motonavă...”

Rep.: *Ce așteptări aveți de la copii, acum?*

P.I.: „De la copii, am așteptări foarte mari, sunt unii dintre ei de la care am așteptări foarte mari. Sunt unii care sper să-i aduc pe linia așteptărilor mari, la asta mă gândesc și asta vreau și eu. Asta mă face să mă simt și mai bine, când văd că toți merg bine, dar e imposibil să meargă toți perfect, fiindcă sunt diferite caractere, nu sunt același tip. Eu sper că pe toți să îi învăț, nu cred că chiar pe toți pot, dar sper, să zicem, 80-90% măcar.”

Rep.: *Vă mulțumim pentru timpul acordat, a fost o plăcere.*

P.I.: „Și pentru mine a fost o plăcere să discut cu voi” .

Liceul „J. L. Calderon”

Persoana intervievată (P.I.): Lia Vighi

Tema interviului: Revoluția din 1989

Interviu realizat de (Rep./Reporter): Cărășel Jacklyn – elevă

Prof. Coordonator: Alina Căprariu

Ne aflăm astăzi 07 ianuarie 2016, la Biblioteca Universitară Timișoara alături de doamna Lia Vighi, pentru realizarea unui interviu despre Revoluția din 1989. Acest interviu se desfășoară cu acordul doamnei.

Rep.: *Ne puteți da câteva date despre dumneavoastră? Cum ar fi - anul nașterii, localitatea în care v-ați născut și în ce an ați ajuns în Timișoara?*

P.I.: Da, sunt născută în 2 iulie 1957 în localitatea Parța care este la 15 kilometri de Timișoara și am ajuns pentru că mi-am dorit să studiez. Am venit de la începutul liceului, pe urmă facultatea și, na, lucrurile s-au derulat normal după aceea, cu serviciul, am fost și profesoară 15 ani, na, în condițiile acestea am ajuns în Timișoara.

Rep.: *Unde vă aflați în zilele în care au început manifestările de protest din 1989, la Timișoara?*

P.I.: Da, mă aflam la Timișoara, deci, mmm, aici am locuit, mmm, și eram...locuința noastră era într-un bloc în Piața Victoriei, lângă catedrală și chiar aveam o perspectivă așa, asupra podului Maria din zona în care, mă rog, unde s-a petrecut de fapt începutul revoluției la Tőkés și vreau să vă spun că încă din 14-15 decembrie,mmm, lumea a fost, mmm..., mișuna, așa, în jurul locației, în jurul Bisericii Reformate unde era László Tőkés, mmm, eu știu, mmm, la început mai timid, câțiva oameni care erau enori-ași, pe urmă s-a auzit printre Timișoreni, sigur, care au ascultat și Europa Liberă, că e ceva acolo la Biserica Reformată, că urmează, mmm, să fie evacuat din locuință preotul și așa s-au tot adunat... și soțul meu mergea la Generală 15 și lua tramvaiul din Piața Maria, deci chiar din fața, mă rog, sau aproape de locuința pastorului și a tot văzut lumea adunându-se și lumea vorbind acolo despre... că ceva urmează să...eu știu, pastorul să fie evacuat... să plece... Plus aveam colege... la Generală 15 era secție maghiară și aveam

colege care ne-au spus câte ceva despre preot, că na...sunt probleme... că, probabil că va fi dus din localitate, na, și... pe urmă lucrurile s-au derulat, eu știu, în 16... au început tot mai mult să fie... lumea s-a adunat în jurul bisericii, cu lumânări la început, pe urmă au fost tot mai mulți, s-au oprit tramvaiele... Sigur sunt cunoscuți din relatările celor care au participat, soțul meu a fost acolo efectiv, eu aveam copiii mici și, vă spun, mă uitam pe fereastră, și mă tot ascultam vuiete, mă rog, voci... s-a cântat și... ce să vă spun,... a fost o emoție în aer și o emoție crescândă așa... Din 15-16... și lumea s-a tot adunat acolo și se vorbea pe tramvai... în piață... că ceva este acolo, la pastor acolo. În 16 au fost deja..., foarte mulți timișoreni au venit în zonă, au fost aduse trupe, mă rog, de polițiști, securiști... pe urmă au venit, au cântat, cum am spus, geamurile noastre dădeau în piață, s-au deplasat... manifestanți... au cântat pe sub... prin piață și o stare din asta așa, de tensiune emoțională, pe urmă s-a aflat că s-au spart, în 16 noaptea, s-au spart în piața Maria vitrinele la, mă rog, magazinele care erau acolo și în 17... ce să vă spun?... în 17 dimineața am mers și eu cu fiica noastră și cu soțul meu, ne-am plimbat, că așa era de dimineață, așa, spre prânz în zona Maria a fost foarte multă lume care se plimba să vadă, că s-a auzit, că s-au spart ferestrele la magazinele de acolo din piață, lupte, că, ăăă, na, au fost închiși o parte, au fost duși la închisoarea la Popa Șapcă, o parte din manifestanți, deci arestați și închiși acolo și ne-am plimbat, deci am mers toți trei și am văzut. Deci, într-adevăr, era sinistru, toate, deci... pe jos cioburi, toate vitrinele din zona aceasta a Mariei, pe partea unde e farmacia acuma, sparte... erau trupe de soldați, de milițieni, cum se numeau atuncea, comasați pe străzile laterale care dădeau înspre Piața Maria și lumea circula în ambele sensuri, tăcută, asta a fost foarte..., cum să spun, foarte expresiv, dar toată lumea cu o bucurie pe chip... că ceva se întâmplă, deci era, practic, un rând de oameni pe trotuar care se ducea și un rând care venea și dacă ne întâlneam cu prieteni sau cu cunoscuți ne zâmbeam fericiți, schimbam puține vorbe că, na, era plin de miliție peste tot deci era o... Tensiunea a tot crescut, era tot mai, lumea tot mai agitată, au început să apară spre prânz tot felul de mașini, de blindate, de IMS-uri, cum erau pe vremuri, din astea, mașini de teren, cu milițieni îmbrăcați..., sigur ca să și intimideze lumea. Mă rog, noi ne-am

retras după un timp și lumea spre seară a început..., s-au adunat tot mai mulți și... pentru că se știa ce s-a întâmplat în 16, deja în 17, coloane de manifestanți au venit acia în centru, au spart..., dar se vedea foarte clar că, de exemplu, mmm, eu m-am uitat, soțul meu era în... mă rog, pe jos, normal, în piață. Eu am văzut de sus cum, de exemplu..., erau persoane cu niște răngi în mână, care spărgeau la librăria Eminescu, care mai este și acuma. Erau acolo... în vitrină doar astea... volumele lui Ceaușescu, operele lui, așa, se spărgeau vitrinele, dar într-un... colț... deci, se pare că, totuși, ei au știut, ăăă, unde să spargă, că erau niște vitrine cu sticlă groasă, nu cred că oricine ar fi putut să spargă din ele..., plus că erau niște răngi... de unde au apărut ăia cu răngile? Așa, se zice că au fost de fapt, ăăă, cum să spun..., persoane care au incitat... au determinat după aceea să poată ei să...mă rog, să vină armata și miliția și securitatea să tragă în populație. Deci s-au spart vitrinele, s-au scos volumele lui Ceaușescu, s-au rupt, asta am văzut cu ochii mei, s-au rupt, s-a dat foc, pe urmă au luat..., deci tot Centrul la rând, au... au... au... au spart vitrinele, da, la..., eu știu..., chiar sub noi era un magazin, cum îi zice, cu blănuri, au spart și acolo și îndemneau lumea să ia din blănuri. Lumea nuu... n-a îndrăznit, dar la un moment dat, tot așa, lumea nu se știa, și atuncia intrau... Cine a intrat? Cine n-a intrat? Sigur că nu... și, ăăă, deci în toată mișcarea aceasta, pe fundalul ăsta, pe seară, a intervenit armata, miliție, securitate, că probabil au fost amestecați, nu se știe exact, ăăă, și au tras în populație și atuncia în 17 au fost primele, primele victime... E o atmosferă pe care nu... pot să o exprim în cuvinte... toată tensiunea care a fost, toată..., pe deoparte bucuria că se întâmplă ceva, ca să scăpăm de... de... Ceaușescu, dar nu numai de Ceaușescu, ci pentru libertate, pentru că nu... lumea nu a strigat doar „jos Ceaușescu” sau „vrem salarii mari” sau mâncare sau..., ci, pur și simplu libertate și asta a fost, de fapt, esențial, că lumea și-a dorit o schimbare radicală, un alt sistem, un alt... o altă societate.

Rep.: *La ce momente de risc ați fost prezentă? V-ați simțit speriată?*

P.I.: În timpul Revoluției? La ce momente de risc...? ăăă, daa, ...eu... în 18 am plecat la țară, pentru că erau toate magazinele închise și aveai un sentiment că... ce se va întâmpla, de unde să

iei... copiii fiind mici... mâncare... pâine, lapte... Eu am plecat în 18, dar până atunci, da... am fost supuși, de exemplu... chiar familia noastră..., la blocul nostru... s-a dat foc la... la parter, era o parfumerie acolo și s-a dat foc... și, cum să zic,... Focul a început să se ridice, ăăă, și noi am plecat din casă, deci... a venit un prieten de-al nostru, ne-a luat, stăteam și la etajul 6 și am plecat cu el prin spate... așa... după aceea am traversat prin fața Operei, și după ce am ajuns la nașul nostru, la Vasile Popovici, pe Piatra Craiului, numai ce am intrat în... în casă, au început să tragă... Și blindatele și cei care au tras, au venit de fapt dinspre Operă, pe Alba Iulia, așa s-a spus... dinspre Alba Iulia, în zona aceea... au venit spre Centru, deci... dacă întârziam 5-10 minute eram, efectiv, în focul (râde), în plin foc al lor și, pe urmă, când ne-am deplasat de la prietenul ăsta al nostru din Piatra Craiului înapoi, ăăă, prin Centru, unde este azi Segafredo și, așa, de la cofetăria aceea, Violeta, care era atunci acolo, vizavi, practic am fost, cum se spune... expuși... Era un miros de... deci numa ce s-au oprit... trasul cu puști... cu ce au tras, noi am traversat și, culmea că ne-am adresat unui bărbat care îmbrăcat în milițian și i-am spus situația... că locuim în blocul care a început să ardă... Între timp l-au stins pompierii... dar parterul a ars, inclusiv pe etajul întâi la câteva bucătării, au luat foc și voiam să mergem spre casă, și îmi aduc aminte replica acelui milițian care ne-a spus în felul următor, zice: „treceți fără nicio problemă pe partea cealaltă, că armata a făcut ordine în zonă”... ordine... ce-a însemnat ordine?... În sensul că au fost morți, deci am văzut persoane moarte în zona spre Catedrală, acolo, cât am putut să ne uităm așa... și... na, și pe urmă am traversat... sigur, puteam să fim împușcați... un prieten, domnul Cornel Secu, cu care am fost, împreună ne-am adăpostit la... pe Piatra Craiului, la prietenul nostru, Bazil, Vasile Popovici, a fost împușcat, deci noi ne-am despărțit și el a fost împușcat în picior și noi am... mă rog... am trecut, spre norocul nostru, cu bine acasă.

Liceul „J. L. Calderon”

Persoana intervievată (P.I.): Elvira Săvescu

Tema interviului: Deportarea în Bărăgan

Interviu realizat de (Rep./Reporter): Iordache Mădălina și Tasi Bianca - eleve

Prof. Coordonator: Alina Căprariu Coordonator, prof. Alina Căprariu

Rep.: *Bună ziua, ne aflăm astăzi în data de 6 ianuarie 2016, la d-na Săvescu Elvira acasă pentru a realiza un interviu despre deportarea din Bărăgan din anul 1951. Acest interviu se desfășoară cu acordul d-nei Săvescu, în localitatea Timișoara.*

Rep.: *Câți ani aveți în momentul deportării?*

P.I.: 5 ani.

Rep.: *Ce vă amintiți despre ziua deportării?*

P.I.: Păi (oftează)... Cam greu de spus... Un copil de 5 ani ce-și poate aminti, doar atât că era foarte multa zarvă, ne-am trezit cu o gardă la poartă, un ostaș. N-avea voie nimeni să intre sau să iese din casă în afară de cei care locuiau acolo, respectiv tata, mama și bunica, dar la momentul respectiv, ea era în Timișoara.

Rep.: *Ce sentimente aveți în ziua deportării?*

P.I.: Păi eram cam bulversată. Nu știu ce să spun, doar că, foarte greu, un copil la 5 ani să poată percepe ceea ce se întâmplă în afara ogrăzii sale.

Rep.: *Cine a participat la momentul deportării?*

Păi, cei care am fost deportați am fost tata, mama și cei doi copii: fratele și cu mine, fratele avea 4 luni în momentul respectiv.

Rep.: *Cu ce se ocupau părinții în momentul deportării?*

P.I.: Mama era casnică, având grijă de noi, iar tata lucra în cadrul Primăriei.

Rep.: *Cum a fost drumul spre Bărăgan și cu ce ați fost transportați?*

P.I.: Păi, am primit... o căruță în care ce am putut încărca atât a fost tot și... având un copil mic, am primit voie să luăm și o vacă, am fost duși la gară, unde mai erau încă... veneau oamenii care erau transportați cu noi în vagoane de marfă.

Rep.: *Cât timp ați petrecut în Bărăgan?*

P.I.: 4 ani și vreo 8 luni... cam... cam 4 ani și 8 luni, dar drumul până acolo a fost foarte lung. N-am știut unde mergem, n-am știut ce ne-așteaptă. Oprirea, una dintre opriri a fost la București unde ne-a așteptat bunica din partea tatălui, cu mătușa și verișoarele, care au venit să își ia rămas bun de la noi, neștiind ce se întâmplă cu noi, și atunci, din gară în gară, lumea pe lături ne făcea semne cu mâna, amintiri din copilărie... (râde). Până când am ajuns în gara Urlați, dacă bine-mi amintesc, unde am fost dați jos din vagoane, ne-au așteptat căruțe de transport... Îmi amintesc că eram cocoțată în vârful căruței și praful pe drum era foarte mare, urma de praf era adâncă, ajungea până aproape de jumătatea roții, iar oprirea a fost într-un câmp de mazăre și grâu. Acolo a fost... fiecare familie avea un par care era numărul casei respective, acolo te-a debarcat, și a zis că ăsta este locul în care vei sta de acum în colo... sub cerul liber. Prima noapte a fost... cam tristă, mama având copilul acela micuț, i-a făcut... de fapt și familia care era cu noi tot a avut așa un băiețel de 4 luni, ca și fratele meu și atunci s-au pus 2 dulapuri, cap în cap, și acoperite cu covoare, ăla o fost primul adăpost.

A doua zi am început săparea gropilor pentru colibă. Fiind patru familii pe stradă am început la fiecare familie. Ne-am unit, și așa am lucrat patru familii pentru toate. Au început să vină oamenii din satele vechi... vechi... satele care erau acolo și ne-au adus... cum dracu le zice... lemnele alea pentru acoperiș la colibă. Le-am acoperit cu mazăre și covoare, alea au fost primele așezăminte ale noastre... Cum se apropia toamna-iarna am început să ridicăm casele din pământ bătut. Îmi amintesc că (oftează) mă jucam și eu prin noroiul ăla (râde), care se făcea cu pleavă... și se mergea tot așa, patru rânduri se făceau pe zi ca să se poată usca și se începe mai departe, apă... fiind în câmp, n-am avut apă, au venit oamenii cu sacale, așa se cheamă, atunci am văzut pentru prima dată ce înseamnă o saca. Cumpăram apa, până când am început să săpăm și fântâni, concomitent cu ridicarea caselor... Saca e butoiul mare din care se ia apă. Veneau cu căruța butoaiele mari ca și niște butoaie de bere cum ar fi, și dai drumu' de acolo și îți iasă apa de acolo. Ce să vă mai spun? (oftează)... jumătate din sat a fost construit pe ogorul de grâu și jumătate pe mazăre. De acolo satului i-a venit și numele de Măzăreni, ulterior, așa s-a numit satul în care

am fost. După ce s-au ridicat casele oamenilor, au început să se ridice și școala, miliția - pe vremea aceea, cooperativa, așa erau, cooperative, toate în centrul satului, satul era în formă radială, toate porneau din centru.

Rep.: *Acum cu cine discutați despre acea perioadă?*

P.I.: Amintirile ni le depănăm când familia se reunește cu diferite ocazii, cei care am mai rămas, cei 4 frați care mai suntem în viață, pentru că pe Bărăgan s-au mai născut încă 2 frați, 2 am plecat de aici, 4 ne-am întors de acolo.

Rep.: *Și copiilor le povestiți?*

P.I.: Da, în reuniunile astea, copiii participă la discuții, sunt profund marcați de ceea ce s-a întâmplat și mai discutăm cu puținele cunoștințe care au mai rămas în viață. Între timp părinții și bunica au murit, am rămas numai noi și, tot mai puțini... la reuniunile care le facem an de an de Rusalii lângă Catedrală, unde s-a ridicat un monument al deportaților din Bărăgan.

Rep.: *Dar ce ați găsit la locul dvs. natal când v-ați întors, cum ați fost primiți?*

P.I.: Inițial, nu ne-am putut întoarce în satul natal, întrucât casa a fost ocupată de învățătoarea cu predare de limba sârbă și-a făcut acolo la noi în casă școala. Eu am rămas în Timișoara ca să-mi termin anul școlar, clasa a IV-a, că atunci m-am întors, iar părinții s-au mutat în satul Gelu, la o nepoată a bunicii, până când am reușit, că asta a durat vreo 2 ani, până am reușit, în sfârșit, să ne mutăm în casa noastră.

Rep.: *Și mai știți ceva despre locul în care ați stat acolo? Ce s-a mai întâmplat cu el?*

P.I.: Pe Bărăgan? La momentul de față nu mai există acel sat. Fratele mai mic care s-a născut acolo, când a făcut armata, în..., cum îi zice? În Insula Mare a Brăilei, a fost la armată acolo și s-a dus special ca să vadă dacă mai există sau nu satul natal. N-a mai existat, a rămas doar vechiul sat, sat Traian parcă îi spunea, iar sora, care tot acolo este născută, când și-a schimbat buletinul, întrebând-o unde s-a născut s-a uitat pe certificat, era scris Măzăreni, au căutat și pe internet și peste tot și n-au mai găsit și atunci i-au scris locul de naștere Brăila, care este localitatea cea mai cunoscută în împrejurimi.

Rep.: *Acum, pentru dvs., ce semnificație are ziua de Rusalii?*

P.I.: Una foarte tristă, pentru că părinții nu mai sunt, ne în-trunim numai cei care am fost plecați și suntem, pe an ce trece, tot mai puțini, asta se vede după numărul de oameni care se adună în jurul monumentului.

Liceul „J. L. Calderon”

Persoana intervievată (P.I.): Alexandru Gyuris - profesor

Tema interviului: Școala în comunism

Interviu realizat de (Rep./Reporter): Petrovici Adeline și Miheț Cristina - eleve

Prof. Coordonator: Alina Căprariu

Rep.: *De când sunteți profesor?*

P.I.: Din anul 1975.

Rep.: *Cum erau copiii din perioada anilor 1975-1989?*

P.I.: Copii, obișnuiți, la fel ca și copiii de azi, cu mai puține mijloace de informare... Că nu existau.

Rep.: *Dar, erau mai respectoși sau...?*

P.I.: În relațiile cu profesorii? La asta va referiti? Erau..., pentru că și părinții pricepeau altfel, nu erau atât de... „democrați”, pentru că unii înțeleg democrația ca o anarhie, ori democrația presupune respect reciproc.

Rep.: *Știi că în perioada aceea le era permis profesorilor să lovească elevii...*

P.I.: Nu! E fals! Nu era permis. E o falsă imagine creată de anumiți indivizi interesați să... picteze numai în negru o epocă întregă, după cum, cinstit, în afara de subiectul politic, pentru mine a fost cea mai frumoasă epocă (zâmbește) pentru că eram tânăr, frumos... (râde)

Rep.: *Cum decurgeau orele de istorie?*

P.I.: Obișnuit, la fel... (Se gândește). Tehnica predării nu se schimba în funcție de dorințele politicianului, ea rămânea aceeași. Și atunci se preda, singurul lucru ca mai intervenea mult mai tare politicianul, adică, noi eram obligați, cel puțin în schițele de lecții pe care le făceam, înainte de a merge la ore, să introducem și un citat din cuvântările lui Ceaușescu, pe care, de cele mai multe ori, uitam sa-l spunem, da-l aveam scris.

Rep.: *Și-l aveai doar pe hârtie.*

P.I.: Da. Formalitatea era... ca să nu creez probleme... inclusiv directorului, inclusiv inspectorului și chiar... tacit, și celebrele, de altfel, și înjurat, de toată lumea, serviciile de securitate, nu făceau un caz, mai ales că nu aveau dreptul să asiste la ore. (face pauză)

Rep.: *De ce?*

P.I.: Și atunci ca și astăzi, profesorul este stăpân pe ora lui. N-ai voie nici măcar ca inspector, fără voia profesorului, să te duci peste el la oră. Nimeni, nici ministru, nici ăsta, tre' sa-ți ceară aprobarea ca profesor (face pauză). Deci, lucrul ăsta este știut mai puțin. Deci, dacă eu nu vreau, pot să îi spun pur și simplu nu, azi nu, nu vreau să va primesc la ore. Că (accentuează), majoritatea profesorilor, mai ales cei mai tineri, speriați de ministru, de inspector...

Liceul „J. L. Calderon”

Persoana intervievată (P.I.): Pătrașcu Ștefan, profesor

Tema interviului: Revoluția din 1989

Interviu realizat de (Rep./Reporter): Stoicovici Răzvan - elev

Prof. Coordonator: Alina Căprariu

Rep.: *Bună ziua, ne aflăm astăzi 17.12.2015 în incinta Liceului cu Program Sportiv „Banatul” Timișoara cu domnul profesor Pătrașcu Ștefan, de franceză, pentru a realiza un interviu despre Revoluția din 1989. Acest interviu se desfășoară cu acordul domnului profesor. Ați putea să ne dați câteva date despre dumneavoastră? Cum ar fi: data nașterii, localitatea în care v-ați născut și ultima școala pe care ați terminat-o?*

P.I.: Sigur, nu știu dacă e relevant, dar pot să fac chestia asta. Sunt născut în 1950, în Sânnicolau Mare, timișorean din 1973, cam atât nu?

Rep.: *Da, cunoșteți situația internațională, în special schimbările din blocul comunist?*

P.I.: Evident! Europa răsăriteană era în fierbere începând cam din vara lui 1989, sistemele totalitare se prăbușeau unul după altul, dinspre vest spre est, începuse un proces de democratizare relativă în sânul partidelor comuniste din Germania, din Cehia de exemplu,

din Ungaria era o mișcare care se simțea în tot blocul răsăritean, evident prilejuită și de perestroika lui Gorbaciov, doar că România părea că nu percutează deloc, se opune înnoirii și amenința în continuare să rămână o societate autarhică, o dictatură închisă, cam asta ar fi fost... Toți prietenii mei, cercurile pe care le frecventam, așteptam cu disperare să se petreacă și la noi niște lucruri...

Rep.: *Ați fost membru al Partidului Comunist Român? Ați avut vre-un interes pentru a face parte din acest partid sau din proprie inițiativă?*

P.I.: Nu, a fost obiceiul. Eram membru PCR, la începutul anului II de facultate. Toți studenții care aveau media anuală între 9 și 10 erau poftiți să intre în rândurile partidului comunist și atunci, fiind și eu acolo printre cei care absolvisem primul an de facultate cu o medie foarte frumoasă, sigur nu eram foarte convins, dar mi se pare că nici nu aveam curajul, trebuie să recunosc, de a refuza în față propunerea de a deveni membru în partid. Nu am avut nici un fel de funcție și...

Rep.: *De ce v-ați revoltat în Decembrie '89?*

P.I.: Doar... Nu atunci, ci în ultimii 20 de ani de comunism eram revoltat. Era o sufocare generalizată în societatea românească. Era... resimțeam cu toții, o umilire a ființei, o reducere a noastră la niște elemente primare, eram disperați să găsim un săpun, alimente, trăiam în întuneric, programele de televiziune erau îngrozitoare, durau două sau trei ore și fiecare seară aflam peripețiile tovarășului Nicolae Ceaușescu care era „zeul instaurat”. Deci era o... o umilire a personalității umane care ne... ne apăsa îngrozitor, minima libertate personală interioară o aveam doar acasă și în micul cerc de prieteni pe care îl frecventam din când în când, ne mai cream iluzia unei libertăți interioare, dar cum ieșeau din apartament erai înabușit de represiune.

Rep.: *La momentele de risc ați fost prezent? Ne puteți povesti un episod din acele zile care v-a impresionat?*

P.I.: Da, eram chiar... locuiesc în Calea Lipovei, exact vizavi de unitatea militară, fosta unitate militară, unde au fost primele victime în ziua de 17. Sigur eram la colțul blocului meu, vizavi de unitatea militară, la... să zic, 40-50 de metri și am văzut trasoarele militarilor în termen, care trăgeau prin gard și am văzut la 15 metri spre stânga, la colțul alimentării de acolo prima victimă, o fetiță de 14 ani care a fost ucisă pe loc. Deci, am fost în miezul evenimentelor.

Rep.: *Ce v-a determinat să ieșiți în stradă?*

P.I.: Aceleași motive pe care ți le povestisem și ți le detaliasem un pic mai sus, senzația de sufocare și de umilire a personalității umane, într-un sistem care... care nu funcționa, era absurd și era și hilar, la un moment dat, dacă puteai să clasifici o asemenea situație, dacă nu ar fi fost dramatică, ar fi fost hilară. Era o distrugere a personalității umane.

Rep.: *A fost ceva ce v-a intimidat în timpul revoluției? Ceva care v-a făcut să regretați că ați ieșit în stradă?*

P.I.: În timpul Revoluției nu, am trăit niște zile...aș putea să spun, cele mai fericite din viața mea, pentru că simțeam că particip la... făceam istorie. Parcă inspiram alt aer și simțeam că, de acum înainte, ceea ce facem noi, va determina destinul a multor generații de români de acum înainte.

Liceul „J. L. Calderon”

Persoana intervievată (P.I.): Conf. Univ. Dr. Smaranda Vultur

Tema interviului: Revoluția din 1989

Interviu realizat de (Rep./Reporter): Stoicovici Răzvan - elev

Prof. Coordonator: Alina Căprariu

Rep.: *Bună ziua, ne aflăm astăzi, 08 ianuarie 2016 în Biblioteca Universității Timișoara, pentru a realiza un interviu cu doamna profesoară Smaranda Vultur pentru realizarea unui interviu legat de Revoluția din 1989. Interviul se desfașoară cu acordul doamnei profesoare. Să începem cu câteva date despre dumneavoastră.*

P.I.: Da, eu sunt născută la Timișoara, în martie 1950, am... ăăă... făcut studiile până la liceu aicea, după aceea Facultatea de Limba și Literatura Română la București și am lucrat la București până în 1978, când m-am mutat înapoi în Timișoara... ăăă... și de atunci locuiesc aici. Am fost profesoară conferențiar la Facultatea de Litere și... nu știu dacă... ce mai are semnificație pentru asta ... oricum, mă aflam în 1989 la Timișoara, datorită faptului că m-am întors în 1978.

Rep.: *Unde v-ați aflat când au început primele manifestări la Timișoara?*

P.I.: Mă afluam, deci, în Timișoara, eram... ăăă... singură, în sensul că... numai cu copiii. Soțul meu era plecat la Bistrița, deci și... ăăă... prima oară am luat la contact ce se întâmpla printr-o prietenă care mi-a spus că se întâmplă ceva pe strada pe care era Biserica Reformată, în apropiere de Maria, unde pastorul Tókéș... ăăă... urma să fie ridicat și acei, cum să zic, cei care aparțineau confesiunii reformate au protestat. Țsta a fost nucleul care a declanșat lucrurile. Era în apropierea intersecției de la Maria, de la Piața Maria, unde circulă mai multe tramvaie în mai multe direcții și, practic, direct, nu din auzite, în seara de 16, am... 16... decembrie... asta era într-o sâmbătă... eram invitată la niște prieteni care locuiau în apropierea Prefecturii. În Timișoara are o semnificație faptul că spun asta și... am mers cu tramvaiul din Piața Bălcescu, unde locuiesc... în zona Pieței Bălcescu am mers cu tramvaiul spre Centru, iar la Maria s-a urcat un grup de... ăăă... un grup de tineri... 3... 2-3, care păreau destul de ciudați, au coborât la Catedrală, deci la stația următoare, și au spus că... „Veniți cu noi”, nu... „De ce stați aici? Hai-deți cu noi!” Dar nu am înțeles prea bine..., nu știam că s-au declanșat acolo... Deci era după-masă pe la ora 6, nu se strânsese lume încă acolo... tramvaiul a putut circula și m-am dus în această vizită, unde am stat până pe la ora 11..., așa ceva.... Când am venit spre tramvaiul din stația de la Prefectură, acolo am observat că erau masate grupuri de poli...milițieni, cum se zicea pe atunci... îmbrăcați cu... în spatele Prefecturii, care păreau că se antrenau... erau cu căști, cu scuturi și ne întrebam cine este?..., oare de ce?..., ce se întâmplă cu acești militari?... Nu prea era obișnuit să îi vezi așa... acești polițiști... Când am trecut însă în fața Prefecturii am văzut că erau geamurile sparte la poarta Prefecturii... atunci era sediul... ăăă... puterii comuniste.... deci era consil... ăăă... era... un... ceea ce azi este Consiliul Județean, era o structură, deci, județeană și... era sediul partidului acolo, că puterea politică se confunda cu cea administrativă..., deci am văzut că sunt răsturnate niște glastre cu flori, cu brăduți, că era pregătit de... ăăă... de Revelion, că Crăciunul nu era atunci sărbătorit public, niște brăduți care... ornamentali... și ne-am întreat ce se întâmplă... și am vrut să luăm tramvaiul și, în clipa aceea, a venit o altă prietenă de a mea cu o fetiță, Doina Harsanyi, care a avut și un rol... după aceea, în organizarea Societății Timi-

șoara și a ziarului Timișoara cu o fetiță de câțiva ani pe umeri... pe umeri... și mi-a zis „Nu așteptați tramvaiul că este inutil, nu mai circulă nimic în oraș, și ne-a povestit ce se întâmpla la Maria, unde intraseră foțele de securitate să împrăștie oamenii, a venit o mașină de jandarmi... pompieri... care a încercat să împrăștie lumea, care a fost aruncată în Bega, până la urmă. Nu știu cum s-a reușit (râde), dar știu că ea ne-a povestit aceste lucruri și ea zice: „Am plecat. A rămas soțul meu acolo, pentru că începe să devină nasol, adică ăăă forțele interveniseră să îi oprească să avanseze spre Centru, deci se formase acolo un grup, care încerca să întâlnească această coloană de manifestanți, care am aflat, mai târziu, că de aceea erau sparte geamurile la... acest Consiliu Jude... în locul în care este azi Consiliul Județean, pentru că trecuseră o coloană de manifestanți și se auzea, de fapt, în depărtare... cum strigă, da? Prietenul acesta al meu, care m-a condus la tramvai a zis: „Păi, n-avem altă soluție decât să mergem pe jos”. Am luat-o pe Bulevardul Loga, care era complet în întuneric... atunci era ceva obișnuit ca luminile să fie stinse în oraș întrucât se făceau întreruperi dese de electricitate și după o anumită oră străzile erau cufundate în întuneric, dar mai erau... chiar părea complet neiluminat orașul... De altfel, când eram în această vizită, și asta își amintesc mai mulți timișoreni, s-a stins becul și s-a aprins... s-a stins și s-a aprins... Mulți spun că a fost un semnal dat de cineva atuncea, atunci nu i-am dat nicio importanță, după aceea, discutând cu unii și cu alții, care au remarcat același lucru ne-am gândit că cineva a acționat cu intenție, cu aceste întreruperi scurte ale becului, defapt, atunci au și pornit... nu știu dacă cei de la electricitate... nu știu dacă a fost un ordin sau a fost ceva spontan, nu, ăăă, nu... uite, și nici... acuma-mi amintesc lucrul ăsta, nici nu m-am mai gândit să verific prin mărturii dacă și alții încearcă să dea vreo explicație. Deci, era, pot să spun, că era noutate absolută a lucrurilor, eram foarte surprinși toți, deși știam ce s-a întâmplat în Germania. Eram, oarecum, la curent că suntem printre... ultima țară care nu avea un lider comunist din blocul ăsta de est pe care nu îl dăduse jos. Ăăă... lucrurile au fost surprinzătoare și ne-au... ne-au... pus într-o stare de mare neliniște, de multe întrebări, ăăă, nu apăruse încă sentimentul de frică, pentru că asta era sâmbătă seara, deci, poate ar trebui să menționez că în momentul

În care am ajuns de pe Loga pe bulevardul Mihai Viteazul și am traversat podul de la Mihai Viteazu' spre Bălcescu, nu?, că acolo trebuia să ajungem, ăăă, a trecut pe lângă noi un tânăr care a spus: „Mâine, la șase, la Maria!, Mâine la șase la Maria!” Și ne-am dat seama că are... se vedea de pe acest pod pe podul celălalt de la Maria, se vedea că acolo era luminat și se vedea că se întâmplă ceva, nu ne-am abătut din drum, nu am mers pe acolo, ci am mers... deja se făcuse foarte târziu și... ăăă... mai târziu, l-am identificat pe acest tânăr ca fiind Marius Mioc, care a scris și cărți despre Revoluție, ăăă... a fost arestat în seara aceea... și a stat până au fost eliberați din... cei arestați în serile de 16 și..., în special, în seara de 16, dar și după aceea, care au mai fost arestați pe stradă, ridicați, au stat până în data de 20 la penitenciar închiși acolo. El povestește acest episod în casă, deci eu știu că m-am întreat de ce la Maria, și de ce nu în Piața Operei, unde e mult mai multă... mai mult spațiu... și-i mai ușor să se adune lumea, nu?... Și mai ales la Maria mi se părea că lumea poate fi ușor surprinsă, atacată dacă se întâlnește acolo că era un, o intersecție unde am spus, unde poți să o iei în trei direcții, nu, și treceau și tramvaiele și... Deci pe Marius Mioc l-am și cunoscut mai târziu și l-am... i-am reținut figura, dar era foarte impresionant, nu? Trebuie să vă gândiți că atunci nu era, public nu se spunea aproape nimic, nu era niciun... lucrurile astea, cum să zic, întâlniri publice așa, păreau absolut, absolut de neconceput să se întâlnească lumea într-o manifestație, era absolut interzis și erau foarte supravegheate și știu că prietenul meu... de fapt poate ar trebui să vă spun și numele, că e vorba de familia Ciocârlie, de domnul Livius Ciocârlie, care era profesor aicea la Universitate, la franceză atuncea, scriitor cunoscut, astăzi trăiește în București, știu că el mi-a spus când am intrat pe Loga că dacă timișorenii fac lucrul ăsta este ceva extraordinar, dacă timișorenii, deci... era clar că a început... pentru noi începea o revoltă împotriva regimului, a lui Ceaușescu la început, pentru că așa ne gândeam în primul rând, pentru noi el era identificat cu regimul, deci nu ne gândeam mai departe. Adică... sigur că treptat în zilele alea s-a conturat ideea cu „jos comunismul!” dar la început jos Ceaușescu a fost ceea ce s-a strigat și știu a zis că va fi extraordinar, va fi formidabil... Ne-am mai întâlnit cu un coleg, care era director de teatru de păpuși

atuncea și care având o funcție în oraș, fusese chemat la sediul acesta județean al partidului... ăăă... ca săăă... îi convocase în seara aia, probabil să le dea instrucțiuni... ce să facă în fața acestei situații surprinzătoare și noi am încercat sa-i relatăm ce auzisem deja, ce am văzut, și s-a ferit să... cum să zic, să dezvolte această discuție cu noi, era grăbit, și era mai degrabă reticent față de entuziasmul nostru, că noi eram entuziaști că în sfârșit se întâmplă ceva. Am ajuns acasă și, nu știu, vrei să relatez în continuare ce...

Rep.: *Dacă dumneavoastră doriți să povestiți...*

P.I.: Să vă povestesc în continuare despre zilele alea așa...

Rep.: *Ne-ați putea spune despre sentimentele pe care le-ați avut în acele momente...*

P.I.: Deci primele, primele, primul sentiment a fost de... că se întâmplă ceva extraordinar, de mare eliberare, pentru că sentimentul cu care trăiam în... și, și când ne întâlneam, chiar și în seara aia îmi aduc aminte, în general când ne întâlneam vorbeam cu prietenii în care aveam încredere despre... că totul a devenit insuportabil, că trebuie să se întâmple ceva, deci era acest sentiment, îl aveam de la începutul anului 1989, dar și înainte... 1988, anii ăia ultimii după... Deci eu când am venit la Timișoara în '78, deja lucrurile se deterioraseră foarte mult și în București sub multe aspecte, după-aia o să vă spun sub ce aspecte, ăăă, dar aici era pe lângă... lucrând într-o Universitate, era o presiune extraordinară asupra noastră făcută prin nenumărate ședințe, prin învățământ politic la care încerca să se... deci în această acțiune de ideologizare devenise, cum să zic, care se făcea în special prin studierea documentelor, confe... ăăă .. aceea ce acestor programe ale partidului și acestor directive pe care le dădea tovarășul Nicolae Ceaușescu, cu fiecare plenare a partidului și astea erau citite și analizate în ședințe speciale în care oamenii trebuiau să dovedească că au citit acele lucruri, că sunt la curent și să dezbată pe marginea lor, nu?... Și, era insuportabil acest contrast, pentru mine cel puțin. Între ceea ce ni se spunea care era, în general toate lucrurile erau prezentate într-o culoare foarte frumoasă, triumfătoare, ajunsesem deja aproape de „epoca de aur”, în „societatea multilateral dezvoltată” și așa mai departe, și contrastul vieții noastre. Pentru că, pe lângă penuria alimentară, întreruperile de electricitate, de faptul că stăteam în frig, că dormeam

Îmbrăcați în treninguri și cu ceva pe noi, peste treninguri, cu... ăăă.. deci nu?... era o presiune în primul rând prin, prin aceste frustrări enorme, nu? Noi aveam și doi copii în momentul acela. Copiii mei aveau la Revoluție... fata era de vârsta voastră, era născută în '74, și băiatul cu doi ani mai puțin, deci 14 și 12... 15 și 13... erau deja copii destul de mari... și creșterea lor punea destul de multe probleme... Nu știu dacă voi știți că în ultimii ani înainte de Revoluție, de exemplu se dădea un pachet mic de 100 de grame de unt pe lună (La cartelă...) pentru fiecare membru al familiei... noi fiind 4 luam 200 de grame... dar... deci nu... puteai să suplinești absența cărnii sau asta prin alte lucruri... Să zicem... se făceau în vremea aia încă prăjituri în casă la... pentru că și alea dispăruseră din magazine... când se scoteau se cumpărau imediat... ciocolată, bineînțeles, nu mai vorbesc, ăăă, uleiul, zahărul, făina, deci lucrurile astea, alimentele de bază, plus hârtie igienică, săpunuri, detergenți, care deveniseră și ăștia o problemă, adică erau foarte multe lucruri de necesitate zilnică. E foarte greu să îți imaginezi astăzi când ai atâtea opțiuni într-un magazin că noi aveam... cum să zic... că noi aveam opțiuni extrem de limitate și că de cele mai multe ori lipseau astea. Când se anunța prin vecini sau prin cineva din cartier că a venit hârtia igienică... ăă... erau aceste expresii cumva emblematice pentru vremea respectivă: „se dă”, „se bagă”, „ce se dă?”, „ce se bagă în magazine?” și toată lumea fugea acolo să stea la o coadă de obicei foarte lungă la ouă, la, cum am spus, hârtie igienică. Se făceau aceste cozi și asta este foarte interesant, în spatele magazinelor, nu în magazin și nu în față, ca să nu se vadă de la stradă. Deci, și când se dădeau aceste lucruri era oarecum să nu se vadă, să nu... În București aveau o justificare, să nu treacă tovarășul cu mașina și să vadă că sunt cozi, că el nega toate aceste lucruri: „Nu-i adevărat, nu sunt cozi!”... E un film extraordinar, Autobiografia lui Nicolae Ceaușescu, făcut de Andrei Ujică. Un timișorean, de altfel, care are mare succes în Germania, a făcut mai multe filme, inclusiv cu Revoluția, videogramele unei Revoluții, absolut remarcabile aceste filme, și dacă vă uitați, e făcut filmul ăsta numai cu imagini din epoca lui Ceaușescu, care au fost cenzurate. Deci, se găsesc în televiziune, în arhivele oficiale ale lui și pe care, care nu era voie să se dea în spațiul public, dar și imagini care se dădeau, daa?, și

puteți să vedeți...ăăă... era organizată o vizită într-un magazin la București, undeva foarte retras, care fusese dotat cu tot ce trebe... și el chiar spune: „Cum spune lumea că nu e pâine? Uite, că zice lumea că nu... pâinea se dădea... ăăă... nu se dădea celor care nu aveau buletin de Timișoara..., ăăă, de oraș, aicea cred că se mai trecea cu vederea, dar la București sigur se verifica acest lucru... Oamenii de la țară când nu aveau cu ce să își hrănească animalele se duceau și cumpărau pâine să o dea la porci, și când circulai cu trenul vedeai oameni cu saci întregi cu pâine... dacă obțineau această pâine, erau deci tot felul de restricții, dar pentru noi care trăiam într-o instituție de învățământ sau de... eu am lucrat o vreme și în cercetare atuncea... ăăă.. era insuportabilă această presiune a politicului, a ideologicului, ideea să te faci să spui și să participi la lucruri cu care nu ești de acord. Și poate că suferința asta morală a fost chiar mai... eu cel puțin și după Revoluție am resimțit-o ca un fel de culpabilitate, ca un fel de vinovăție așa, că am zis că nu am fost în stare... A fost o ședință de partid de exemplu, cu puțin timp în noiembrie, când trebuia să ridicăm mâna să fim de acord ca să fie reales tovarășul Nicolae Ceaușescu. Nu îmi amintesc dacă trebuia reales președinte. Se făceau liste ca să..., cum să zic, prin ședințe se vota, să fii de acord ca el să fie... să candideze pentru că nu era conform cu regulile, nu? Să candidezi a nu știu căta oară, nu? Nu are importanță acuma. Pot să mă uit în documente să vă spun mai exact, dar vreau să vă spun că era un fel de pervertire a minții, a simțurilor noastre, a sentimentelor astea morale. De aia eu cred că multe din lucrurile care se întâmplă acuma se întâmplă și din cauză că s-au moștenit aceste lucruri și s-au transmis. De exemplu, noi am învățat pe copii că una se spune la școală... îi învățasem să nu creadă ce se spune apropo de Ceaușescu. De asta îi scuteam. Eu încercam să îi scutesc medical, să spun că sunt bolnavi când vroiau să-i scoată pe stradă,... când erau vizitele oficiale îi scoteau dimineața foarte devreme și puteau să stea până seara acolo, și pe noi ne scotea deci de la Universitate, stăteam aici la colț la Michelangelo și așteptai nu se știa... putea să tracă la unu, la două... dar tu trebuia să stai acolo. Erau și niște tipi care ne păzeau, într-un fel..., de care ne era teamă, deci așa trebuie să înțelegeți. Am povestit aceste lucruri care se întâmplau înainte... Deci asta cu dublul

limbaj... să gândești una, să spui alta și faptul că nu făceam nimica, deci a fost un sentiment extraordinar că cineva, în sfârșit, face ceva și vrea să răstoarne, pentru că ne gândeam... Nu m-am gândit că se va trage.

Recunosc! Credeam că e destul că iese lumea, că strigă pe stradă, că aceste sunt aceste manifestații. Nu m-am gândit. Șocul cel mare a venit în a doua zi, în 17 decembrie, dimineața au venit acești prieteni la mine, care au traversat orașul și au venit cu vești proaspete. Am aflat ce s-a întâmplat la Maria, de exemplu, relatau că cineva a spus că în piața Küttl, acolo unde este biserica cea mare ortodoxă aproape de Maria, acuma se numește Mocioni cred, au avut tot felul de nume în perioada comunistă, dar timișorenii o știau ca Küttl, numele unui primar al Timișoarei, ăăă... că acolo s-au scos din vitrină operele tovarășului Ceaușescu, că-n vitrine nu mai era altceva ca nu mai era voie să fie altceva, s-au scos și s-au aruncat în stradă și lumea a dat foc. Deci acestea sunt lucruri care circulau ca un fel de zvon. Deci ei au venit și au vorbit și cu alți prieteni. Era foarte interesant că între colegii noștri se creaseră așa..., unii care erau veseli și se bucurau... cu o anumită frică... și alții care spuneau că sunt huligani pe stradă, că niște vagabonzi beți care i-au văzut pe stradă. Deci fiecare vedea altceva și încercau să minimalizeze ce se întâmplă...

Rep.: *De ce credeți că au început protestele la Timișoara? De ce nu au început la Brașov sau... la Brașov din nou bineînțeles după '86 sau... de ce n-au început la Constanța?...*

P.I.: La Brașov nu puteau să... pentru că a fost extrem de reprimată... aveam o colegă aicea, care avea rude la Brașov și pur și simplu dispăruseră oamenii, mulți pur și simplu au dispărut din Brașov, nu se știa ce e cu ei...

Rep.: *De ce nu a început în sudul țării, în Craiova, în Drobeta Turnul Severin?*

P.I.: Este această... cum să zic sunt mai multe teorii aicea. Acuma trebuie să țineti cont că ceea ce v-am povestit până acuma e ceea ce eu am văzut, ce am trăit, ceea ce pot să spun despre asta e... Trebuie să vă gândiți că, între timp, am făcut și eu interviuri cu multă lume.

Cunosc opiniile colegilor mei de aicea din Universitate, din mediul intelectual, am fost și sunt membră a *Societății Timișoara*

și am fost în Consiliul Societății până acum un an, câțiva ani, deci unde, cei care sunt timișoreni cum e domnul Vighi, domnul Marineasa, care au participat direct pe stradă... ăăă... este acest curent care susține că Timișoara era mai la vest și era mai informată în legătura cu ce se petrecea în celelalte țări foste socialiste... se asculta *Euro-pa Liberă*, și la noi acasă se asculta, soțul meu asculta și îmi povestea ceea ce... Era post de radio liber care transmitea ceea ce nu se spunea aicea, nu. Și știam de la acest radio, deci eram să zicem... timișorenii, poate, că erau mai informați, lumea se uita la sârbi la televizor, unde se transmiteau, tot așa, filme și lucruri la care nu aveau acces ceilalți din alte zone ale țării, deși în București se uitau la bulgari și erau mai informați de la bulgari, decât de la televiziunea noastră, care, trebuie să spun, că se redusese la două ore pe zi... Eu am și scris într-o revistă franceză sub pseudonim despre chestiunea asta... Acuma nu are rost să povestesc prin ce împrejurări am ajuns să scriu despre asta, ăăă și cu titlul: „Televiziunea română e sublimă, dar nu există...”, împrumutată din Caragiale, ăăă, pentru că programul ăsta era, de fapt, o continuă sărbătorire și omagiere a tovarășului Ceaușescu, altfel de știri nu prea erau difuzate. Deci era același discurs mincinos, și de aceea, televiziunea a fost printre primele ăăă... se striga o lozintă în piețele astea în care se adunau: „Ați mințit poporul cu televizorul!” nu?, Deci, era o mare aversiune față de televiziune, și faptul că ei continuau să țină discursul oficial, în contrast cu ceea ce se întâmpla în stradă era îngrozitor pentru că nu exista decât o singură televiziune...

întrerupere

P.I.: Continuând legat de...de ce...putem presupune că s-a întâmplat la Timișoara... Deci, era o conexiune, în primul rând, la informație, mult mai bună... prin accesul la aceste posturi... prin... cred că în opinia publică, și, mai ales, printre intelectuali că nu știu...mediul în care circulam eu, printre prietenii mei era un curent de revoltă și de... deci, plutea în aer aceasta... nevoie de a face ceva, ăăă. Știam, de exemplu, de Doina Cornea de... care era o simplă profesoară de franceză de la București și care a avut curajul să se revolte... să spună public. Știam de gesturi din acestea de... de revoltă și de opoziție însă aveam... am încercat să mă războiesc, în instituțiile în care am lucrat, cu șefii de acolo... văzând în ei întruchiparea unor... unor, cum

să zic... puterii de la scară centrală la scară locală și am văzut că atunci când începi să spui și să protestezi nu... era o lipsă de reacție a colegilor, ba mai mult, te puneau la colț și riscai să fii izolat. Pentru că foarte puțină lume avea curajul să facă pasul ăsta mai departe. Însă, totuși, în discuții cu prietenii șiăștia... cred că totuși intelectualitatea... o parte a intelectualității... erau și foarte mulți foarte devotați... prin nivelul cultural mai ridicat... cică ești mai motivat, mai informat... nevoia de a fi liber, de a te simți liber este mai imperioasă. Și la Timișoara era un nucleu din acesta, de scriitori, în special, un mediu... foarte interesant scriitorii au fost și cumva în stradă, au ieșit în stradă... ei au creat și *Societatea Timișoara*... și... oameni din presă, care aveau și un simț moral și o capacitate de analiză critică a ceea ce se întâmplă ăăă. Nu cred că în Timișoara, de exemplu, spălarea pe creier a fost vreodată eficientă. Chiar la nivelul clasei muncitorești... trebuie să vă gândiți că mediul de meseriași și mediul așa zisului proletariat, cum era numită în comunism... muncitorimea, era un mediu cu tradiție interetnică. Deci erau foarte mulți oameni care... erau și români... și sârbi și germani, care aveau conexiuni prin rudele lor plecate sau rudele lor de peste frontieră, ăăă, mai mari cu lumea vestică și asta cred că... exista o pregătire a spiritelor. Eu am studiat multe lucruri legate de Timișoara și știu că a existat tradiție social democrată la Timișoara care este o stângă de cu totul alt tip decât bolșevismul din care s-a născut comunismul și în mediul acesta... în mediul meseriașilor, de exemplu, era această structură cu idei mai de stânga... mai de modernizare... Mediul ăsta era foarte mixat etnic și, deci, cultural mixat și era o solidaritate... în fabrici, și politico-ideologică... Acești muncitori, care voiau reforme, care erau extrem de serioși în ceea ce făceau, erau foarte bine organizați... meșterul era, dacă vreți, un exemplu pentru lucrul bine făcut. Acești oameni au suportat greu cu tradițiile astea în familie... pentru că meșterii, în general, și-au transmis în familie meseria... și era foarte greu să suporte răbdând perioada comunistă să... planurile și mai ales când a început aceasta de materie primă au început să aibă...cum să zic? Fabricile astea produceau mai mult pentru export, nu intrau pe piață sau, așa ceva, și primeau materie primă strict pentru acest export. Deci, cred că și asta... că a existat un mediu de mijloc... o clasă de mijloc, și muncitorească... și o mică burghezie... timișoreană cu tabieturile ei... conservatoare, dar, în

același timp, o educație cu anumit spirit civic și asta... cred că la Timișoara nu a fost destul spirit civic, ăăă, asemenea grad ca în orașele muncitorești. De exemplu, masiv muncitorești, vorbesc acuma de al doilea val al muncitorilor...sau al treilea... care erau oameni veniți de la țară spre oraș... nu mai aveau ce să facă la țară... nu mai aveau pământ... muncitorime care s-a creat din această țărănime debusolată, care n-avea nici sentimentul proprietății și cultul proprietății și, tot așa, să îți produci mâncarea din ceea ce posezi, din pământul pe care îl lucrezi. Erau oameni care trăiau între țară și oraș, își creșteau copiii la țară, la bunici, deci cred că... în orașele acestea muncitorești... unde găseau de lucru, totuși... și primeau un salariu, le dădea o anumită șansă acestei categorii... Cred că... ar putea fi o explicație. Nu era un oraș cu muncitorime dominantă ca la Reșița, unde exista și tradiție muncitorească de alt tip... erau fabrici de... deci nu... nu pot să intru în... o altfel de lume... o lume mai educată, mai civilizată și cu aspirații diferite... nu numai să... Să spun drept, atuncea nu mă gândeam la urgența... cum să zic... de a avea lucru, produse... nu știu cum... acuma să zicem... lucrurile s-au schimbat atât de mult în 26 de ani primul lucru care...voiam să fiu liberă, mi se părea mie, aveam 39 de ani, eram un om tânăr încă, făcusem deja o carieră în cercetare, în asta... aveam... am și plecat la '92 la un lectorat. Am predat româna la Paris, deci acolo am făcut un al doilea doctorat... nu l-am finalizat, dar am făcut toate cursurile, stagiile și lumea mi se părea deschisă, că viața mea... pot să fac altceva cu ea și că nu mai trebuie să trăiesc în condițiile acelea. Mi s-a părut o mare șansă și pentru copii... Copiii de altfel, m-au întrebat, mai târziu... acuma au aproape 40 de ani, nu?...ăăă m-au întrebat... Au vârsta mea de la Revoluție și m-au întrebat: Voi nu v-ați gândit cum?... Cum ați făcut voi copii?... Dacă nu pica Ceaușescu... Dacă nu cădea regimul ăsta... Voi v-ați gândit că noi puteam trăi în lumea aia? Știu că răspunsul a fost: „nu ne-am gândit... eram foarte tineri”. Eu am făcut copil la 24 și 26 de ani... eram studentă... terminasem facultatea de curând...eram tânăr cercetător... nu m-am gândit la... poate că pe undeva nu m-am gândit că va dura o eternitate regimul ăla.

Rep.: *Ce părere aveți despre procesul familiei Ceaușescu? Cum credeți că a resimțit populația procesul familiei Ceaușescu... Cum au reacționat la proces?*

P.I.: Până la proces mai este mult de spus cu familia Ceaușescu și am să încerc să spun scurt... În primul rând, să revin la data de 17, când pe la ora 12 au trecut tancurile și am crezut, în virtutea acestei duble... dublu discurs... am crezut că scot tancurile... tancuri care erau... păreau o paradă festivă... cântau cântece patriotice soldații, da? Din astea... mai era un curent mai naționalist și în armată atuncea, când Ceaușescu combina național-comunismul... deci o... o stângă extremă cu o dreaptă extremă... cam așa era... și am crezut că fac o paradă de intimidare... adică să arate puterea, forța armatei, dar nu m-am gândit nicio clipă că s-ar putea să și tragă în oameni. Surpriza a venit după-masă pe la 5, când am auzit că a început... a început să se tragă în oraș... prin telefon... prin prieteni și am propus surorii mele care locuia nu departe de Bălcescu să ieșim în oraș... cu căruciorul, cu băiețelul ei, care era născut în ianuarie '89, deci avea aproape un an și ne-am aventurat spre Michelangelo. Prin fața Liceului de Muzică, am văzut acolo pe o clădire, care știam că este a apărării civile, erau... bărbații făceau antrenamente, chiar dacă nu erau în armată... așa zisa apărare civilă... și acolo era un bărbat înarmat pe clădire... zbura un elicopter... era cam 5 după-masă... foarte jos... cred că urmarea mișc... și noi ne-am aventurat pe Loga, până în dreptul Liceului, asta... Carmen Sylva... pe atunci, era Liceului Numărul 3, unde ne-a oprit o coloană de soldați înarmați cu... cam pe la Centrul Cultural Francez... pe acolo... în zona aia și... noi... a spus că unde vreți să mergeți? Noi am pretextat că vrem să ne ducem dincolo de Prefectură, în zona în care fusem cu o seară înainte la o prietenă, să o vizităm... și au zis „vă rog să vă întoarceți” și auzeam că se trage, adică auzeam și credeam că intimidează lumea să intre în case... Deci, nu mi-am imaginat că se trage în oameni. Ne-am întors, din cauza asta... nu ne-au lăsat să trecem... am avut mare noroc... pentru că... de fapt, în alte locuri, cum a fost la Comtim, chiar s-a tras în oamenii care voiau... se adunaseră acolo... erau și alții, nu eram numai noi, unii parlamentau cu soldații să îi lase să treacă și ei au spus „vă rugăm întoarceți-vă, vă rugăm duceți-vă acasă”, deci, ne-au întors din drum, am ajuns acasă... se lăsase întunericul... că era iarnă... poate era mai devreme de 5... 4:30 așa... și nu am intrat bine în casă că mă sună sora mea care stătea pe strada care merge spre Spitalul Județean zice: „trec mașini cu răniți în port-

bagaj” eu am văzut la colț... l-a dus pe copil acasă... a reieșit pe stradă... la colțul lui Cluj cu Arieșul ăsta care merge spre Județean... am văzut într-un portbagaj oameni răniți. Împușcați. Mă mai sună și alți prieteni care locuiesc mai aproape... „Se trage! Se trage!”... Și am înțeles că se trage în oameni. E, din clipa aia, am stat până noaptea la 12... 1... când se auzea, din Calea Martirilor, calea Girocului pe atunci... pe unde au și venit trupele spre oraș... se auzeau asemenea bubuituri de tun... încât am crezut că... am spus că dacă se trage cu adevărat în oameni, păi nu mai e nimeni... nu a mai rămas nimica. Deci poate că s-a tras mult și în aer... deci au fost morți acolo... desu... și în Calea Girocului... și restu la fost... atunci a început șocul. Deci vreau să zic că atunci... apropo de Ceaușescu dimineața eram programată pentru că aveam o pneumonie, să mă duc la Spitalul Județean... M-am dus cu tatăl meu, care era medic... și știu că tata a zis: „dacă Ceaușescu a făcut asta, a dat ordinul... s-a terminat cu el!” Erau spălate străzile acolo... pe Calea Girocului... cum intri pe Martirilor... Erau date cu apă... de fapt a fost o ploaie care... ciudată... pentru că nu era... era senin... și mulți care au lucrat în armată spun că se pot face astfel de ploi... provoca ploi artificiale... ca să spele sângele, s-a zis, de pe stradă... Spitalul Județean era păzit... am intrat acolo cu el care era medic și acolo am aflat ce s-a întâmplat în spital și am fost... am revenit luni, marți, până miercuri, în fiecare dimineață. Am fost internată în spital, pentru analize... pentru controlul ăsta la plămâni și deci, am văzut ce s-a întâmplat în spital ziua... și am aflat că... am vorbit cu o doctoriță de acolo unde eram internată și i-am zis „voi ați... v-ați dus să vedeți registrele? Să faceți copii după registre?”... pentru că mi-am dat seama că o să încerce să mușamalizeze lucrurile astea... deja nu mai eram... cum să zic... optimistă și naivă... nu era deloc clar că Revoluția va reuși... și ea a venit și mi-a spus: marți dimineață au furat registrele... nu mai este nici un registru de la internări” acolo s-a consemnat pentru fiecare rănit... și în noaptea de luni spre marți... odată cu registrele, au dispărut și morții din Spitalul Județean... Asta probabil că știți. Mai este un... ce mi s-a părut îngrozitor... au mai rămas 2-3 prin frigidere... și cei care erau acolo, și lumea... aparținătorii, nu erau... era păzit cu securitate... 10 în 10 metri... Se discuta că... știu că tatăl meu s-a interesat, că printre morți nu sunt numai oameni tineri și nu sunt numai

maghiari... Pentru că, deja, oficial, se răspândise ideea că... e agen-
turile străine, cum a zis Ceaușescu, acționează și că, deci, toți sunt
străini care au fost omorâți... Deci dispariția morților... furarea regis-
trilor... miercuri dimineața când mi s-a făcut externarea eu plecam la
prânz acasă, pentru că îmi dădeau voie că îmi era și frică să stau
acolo în spital drept să spun. Miercuri dimineața am văzut... am ple-
cat... nu luni, luni dimineața... să revin... am văzut ceva ce tot am
urmărit în Procesul de la Timișoara. Am văzut un... o... mașină mili-
tară... un camion... fără prelată... foarte profund, și de sus... de la etaj
se vedeau câțiva soldați morți și care au fost dirijați în spatele spita-
lului spre morgă și deci,... am văzut cu ochii mei că au fost și soldați,
care au fost omorâți... foarte tineri... probabil pentru că au refuzat să
tragă... nu știu... ăsta iarăși e un episod despre care deci... am spus-o
cred odată la o discuție... s-a discutat puțin despre chestiunea asta,
dar sigur au fost și... nu printre cei furăți, dar, probabil, au fost as-
cunși... Nu... Nu știu unde i-au dus... Deci, deja intenția de a ascunde
faptul că au fost morți... deja discursul oficial care spunea că... deci,
asta a creat pe lângă ceea ce am adunat contra lui Ceaușescu, ăăă,
era... o mare revoltă și când au ieșit marți muncitorii, ăăă, eu mă
duceam înspre Județean și ei mergeau spre centru și am auzit oa-
meni care spuneau: „De ce să ne mai fie frică? Ce pot să ne facă mai
mult decât să ne omoare?” A fost și acest declic, că lumea nu mai...
își depășise frica, după ce s-a tras... și într-adevăr, după ce au omo-
rât oamenii în stradă, a apărut acest sentiment că nu mai avem ce
pierde cumva... Deci, te confruntaseși cu asta. Vreau să spun că
miercuri, am plecat din spital și am ajuns acolo la Prefectură, în Se-
diul Județean al Partidului... și acolo am asistat la momentul în care
ministrul a încercat să vorbească mulțimii... A fost huiduit, lumea ce-
rea eliberarea celor care au fost închiși în acele zile, armata defila,
de data asta, și începuseră să strige „Armata e cu noi!”, vă dați
seama ce contrariați eram de chestiunea asta?... Deci, până ieri erați
pe stradă și trăgeați în oameni (râde ironic) a și apărut că nu armata
a tras... că a tras securitatea... a apărut și acest curent... care a durat
destul de mult: „Armata e cu noi!, Armata e cu noi!”... Au venit cei
eliberați și am asistat la momentul în care a fost ocupat balconul de
la Prefectură, de la Sediul Județean al Partidului... Acuma Prefectu-
ra, au intrat... am văzut pe... cred că era domnul Sava, unul dintre ei...

Ioan Sava, l-am cunoscut după ce... l-am recunoscut „Trăiască România liberă!” astea, lucrurile se petreceau concomitent la Operă și acolo... deci au existat două sedii ale revoluționarilor, care ocupau simbolic spațiul. Vă dați seama, să ocupați Sediul Județean al Partidului... ce am dedus noi? Că Ceaușescu nu mai... nu mai e la putere... și lumea din piață, acolo din fața Prefecturii chiar a strigat... cineva a spus „Trece elicopterul deasupra orașului Timișoara. Ceaușescu cu soția lui fuge.” În 20, că nu fugise... în 20, trece deasupra... și știți că toată mulțimea de acolo a strigat: „Ho-țiii!, Ho-țiii!, Ho-țiii!” Și foarte interesant acest zvon care s-a lansat, care este similar cu fuga regelui din țară... că așa au spus..., după ce l-au obligat pe rege să plece... și au luat cu ei tablourile și bunurile... nici nu te gândeai... că ce putea să intre într-un elicopter? Într-un tren, cu care a plecat regele, ar fi putut să intre mai multe lucruri (râde)... dar lumea nu raționa... era o... un asemenea entuziasm că a plecat... Deci noi la ora... la prânz în 20, știți că am venit după-masă spre casă, că copiii erau singuri acasă, nu erau telefoane mobile... m-am dus la o prietenă și le-am spus „stați cuminți că o să venim că uite... și că Ceaușescu a căzut”. M-a întrebat o mamă a unei fete, care nu venea acasă „Nu știți ce e în oraș?”, zic: „Ce să fie? Gata! Ceaușescu a căzut!” Ne-am pupat pe stradă, am trăit Revoluția..., victoria în preambul... zic: „Nu vă faceți griji că nu mai trage nimeni, armata nu mai trage și Ceaușescu a...” așa le-am spus și copiilor... când am venit seara acasă cu gândul să ne reîntorcem acolo, să stăm toată noaptea de 20 am spus... au spus că, ăăă, copiii l-au văzut la televizor pe Ceaușescu... proaspăt întors din Iran. Fusese în vizită în Iran, era vizită programată sau... și, în fața camerelor de luat vederi, cu Mănescu, cu doamna... cu tovarășa Ceaușescu... au anunțat că aicia au fost huligani... au atacat nu știu ce... și știu ca copiii... Ioana, fata mea, a început să plângă că „Mama de ce ne-ai mințit? Că a căzut... Uite-l că-i aici.” Șoc pe care l-am trăit și noi, pentru că nu ne puteam imagina că armata spune că e cu noi și e ocupat sediul de... și la Operă și așa... și la Prefectură și au intrat revoluționarii... oamenii de pe stradă, în care se trăsesse, în mulțime, în zilele anterioare și că anunță că..., ăăă, se poate anunța asta, când Ceaușescu e încă bine mersi la București... Știu că am sunat la sora-mea ori ea era atunci încă... v-am povestit că comunicam... stătea cu părinții mei și în zona Spitalului Județean,

când a apărut Ceaușescu la televizor, seara, a ieșit lumea în balcoane și striga „Ceaușescu minte!, Ceaușescu minte!”. Deci trebuie să vă gândiți că noi receptam aceste lucruri cu lacrimi în ochi... adică, nu îmi venea să cred că se spune lucrul ăsta... se strigă din balcoane... deci, în Timișoara era sentimentul că gata! Revoluția a învins! Ne-am dat seama că lucrurile nu stau așa atunci, seara, a început atunci să ne fie frică... Cuplat cu ideea că morții au fost furați, că rudele nu știau unde sunt duși... și că încercau să se mușamalizeze lucrurile și așa că... atunci, după ce s-a întâmplat ce s-a întâmplat la București... după miting... după ce a început să se tragă, cumva, pe moment, Ceaușescu... procesul lui Ceaușescu și omorârea lor, pentru că nu putem să dezlipim lucrurile una de alta... că asta... faptul că s-a întâmplat în ziua de Crăciun după aceea ni s-a părut o oroare, dar pe moment a fost un sentiment de mare eliberare, pentru că era frica că atâta timp cât el este acolo, represiunea va continua, vor fi omorâți oamenii, deci nu aveam deloc sentimentul că lucrurile vor evolua cum au evoluat după aceea... deci prezența lui era resimțită ca un fel de, cum să zic... continuare a regimului și un fel de continuare a represiunii, pentru că te gândeai... câți oameni vor mai muri? Joi, când a fost miting-ul de la București, deci în 21, aicea s-a anunțat că Ceaușescu va trage cu... avioanele... vor veni și vor trage asupra Timișoarei, pentru că au invadat ungurii, cum a zis el, că au intrat ungurii și agenturi străine, au ocupat orașul... asta a spus public. Deci, puteau să creadă oamenii ceea ce au crezut... ce spunea el... mai ales că unica televiziune... unica sursă de informație, da?... noi credeam că murim de... eu am încercat să dau telefoane la București... cum aveam mulți prieteni... Deja de luni, luni spre marți s-au întrerupt telefoanele, nu s-a mai putut comunica, dar luni, am... și duminică seara am sunat și am spus că s-a tras la Timișoara, că au murit oameni și că nu voiau să răspundă cei de la capătul firului... la capătul firului aveam răspuns „ah, poate se aprinde și la noi bradul de Crăciun”, deci la modul ăsta eufemistic... așa... deci da... ezitau să recepteze...

întrerupere

Rep.: *Am revenit cu partea a treia din interviu. Ne vorbești despre procesul familiei Ceaușescu...*

P.I.: Da, deci vreau să spun că pe moment sentimentul era

că... al unei mari eliberări. Evident că nu am văzut scenele, au existat două versiuni care au circulat și în prima versiune nu s-a dat ăăă din proces decât foarte puțin, numai câteva fragmente... în care se formula acuzația de abuz... După am văzut caseta mai completă și inclusiv cu uciderea, care nu s-a arătat public în zilele alea, deci împușcarea, ăăă. Deci, referitor la procesul propriu-zis eu am spus chiar atunci Ceaușescu a avut parte de un proces pe forma și pe tiparul felului în care se... funcționa justiția în regimul lui. Deci, cred că așa se făcea și în perioada stalinistă. Deci, era nevoie de acuzații sumare, nu era nevoie de... neapărat să recunoască cel în cauză... nu era nevoie de nu știu câți martori... sigur că s-au umflat și cifrele atunci e un... emoția publică era foarte mare și..., ăăă, sigur că asta ne întuneca, ca să zic așa, rațiunea, în acele momente. După aceea, mi s-a părut oribil acea... scenele acelea... de fapt, toate scenele de împușcare sunt oribile... Mi s-a părut că și felul cum a reacționat el la proces... faptul că tot timpul refuza să răspundă... că... nici nu a încercat o minimă, cum să zic, reacție de explicare, că cerea să vorbească în fața Marii Adunări Naționale... ăăă, dar lucrurile astea au prea puțină importanță, pentru că oricum ideea era că trebuie condamnat și omorât... Așa procedau regimurile de tip stalinist... Așa procedau dictatorii, vedeți și acuma în Arabia Saudită, și în alte părți nu mai vorbesc... ce fac? Execuții sumare fără mare proces... dar, trebuia să i se dea, ăăă, alura unui tribunal al poporului... care-l judecă... și asta ține de un fel de, ăăă, de o grilă... de un cadru... în care sunt citite revoluțiile, nu? Că poporul decide ce să se întâmple cu dictatorii și... de la revoluția franceză când l-au ghilotinat rege... Deci, acest model era oarecum ceva ce lumea putea să lege de o revoluție, nu? Cauzele pentru care s-a făcut sunt mult mai complicate și mai... merită o altă discuție... Însă deci, în esență, asta cred că, asta e justiția pe care a creat-o lumea și a avut parte de o justiție trucată și... mimată pe modelul felului în care funcționa societatea. Minciună, cum să zic, acuzații fără să trebuiască să existe foarte multe probe. Sigur că Ceaușescu era responsabil, ăăă, adică să tragi în propriul popor și să te prefaci că te lupti cu dușmanii din afară este un lucru absolut, ăăă, absolut, cum să zic, criticabil și incriminant, deci într-un fel și-a meritat soarta... poate dacă se făceau procese adevărate am fi aflat mai multe despre acest lucru.

Rep.: *După Revoluție au apărut și primele partide, ce părere ați avut atunci pe moment despre ele? De exemplu Consiliul Frontului Salvării Naționale?*

P.I.: Până prin... la primele manifestații din ianuarie, m-am lăsat, oarecum, înșelată... am crezut că într-adevăr, deși mi-a fost suspect de la început, pentru că aici, în Universitate, Frontul Salvării Naționale a fost înființat de oameni pe care, teoretic, îi consideram fideli regimului comunist. Deci asta m-a făcut suspicioasă de la început. După aceea, tot ce s-a întâmplat cu teroriști și toate lucrurile acestea, ăăă, știu cât de greu a fost să impună în opinia publică ideea pluripartitismului și știu că am fost invitată cu niște colegi la postul de radio local și ce frică le-a fost celor de la radio când am vorbit despre pluripartitism și am făcut elogiul... Deci, treptat Frontul Salvării Naționale s-a dovedit că vrea să fie partidul unic, continuatorul partidului comunist, chiar dacă spunea altceva și faptul că era contrast între ce spunea public și ceea ce se întâmpla, ne-a făcut să fim foarte suspicioși și prezența la CPUN a dizidenților care au părăsit repede și-au dat seama că li se întinde... au părăsit repede acel consiliu provizoriu....

Rep.: *Ar fi ceva ce nu v-am întrebat și ați mai dori să ne spuneți despre acea perioadă sau despre evenimentele de după?*

P.I.: Ar fi doar atât că... din punctul meu de vedere, este un... eu nu mă simt dezamăgită după Revoluție... consider că a fost mare lucru că românii au reușit să scape de acest regim și, chiar dacă, în spatele Revoluției din stradă a apărut, cum să zic, o uzurpare a puterii de către noii lideri, în primul rând, din eșalonul comunist, ăăă, într-un fel ceea ce era important să trăim în democrație, să trăim în libertate, să putem spune ce gândim, să putem să ne urmăm destinul, ăăă, fără a fi neapărat prizonierii istoriei comuniste conduse de un dictator, după părerea mea, cu probleme de patologie clare.

Rep.: *Cam asta a fost. Vă mulțumim pentru generozitatea de a împărtăși acele sentimente cu noi, astăzi.*

P.I.: Vă mulțumesc și eu.

Liceul Teoretic „Nikolaus Lenau”

Persoana interviuată (P.I.): Gheorghe Staia, 78 ani, comuna Vărădia, Caraș-Severin

Tema interviului: Deportați în Bărăgan

Interviu realizat de (Rep./Reporter): Crașovan Andreea, Zarda Alexandra, Tolcea Ana

Prof. Coordonator: Angela Avramut

Rep.: *Păi, bun, dar nu au fost toți duși, de unde selecția asta?*

P.I.: Cum a fost? A fost care-au fost bogați, au avut pământuri și ...na (pauză)

Rep.: *Și când v-ați întors ați mai avut ceva?*

P.I.: Ce să mai găsești în casă?... numai pereți au fost. Goi. Nimic. (pauză) Pământul ți l-a dat pe urmă (privește în gol) Prea multe nu. Că atunci s-a făcut colectivizarea și (pauză) A fost greu, a fost... (melancolic)

Rep.: *Toți s-au întors după aceea? După ce ați avut voie să plecați... N-a mai rămas nimeni?*

P.I.: Or mai fi rămas careva, dar puțini... Nu, că acolo a trăit unul aproape de unde am fost noi, acolo,... a venit aicea, a spus că nu, e ras tot.

Rep.: *Deci acolo nu se mai vede că a fost cineva?*

P.I.: Nu! E tot strâns, nu-i mai... ce-a fost satul nou, care ni l-am făcut...

Rep.: *Și cum a fost în primul an? Mă gândesc că v-a lăsat pe voi să vă faceți case, să...*

P.I.: Am făcut bordei în pământ, le-am săpat și le-am acoperit cu tulei... ca o colibă, așa.

Rep.: *Și aia ținea?*

De unde? Că, când ploua, eu cu soră mea ne băgam în dulap (pauză)... că a fost apă, a fost... (melancolic)

Rep.: *Păi aveți voie să vă aduceți de acasă mobilier?*

P.I.: Ce să? ... În două căruțe ți-ai luat... ce-ai putut...

Rep.: *Au încăput dulapuri și din astea?*

P.I.: Da... păi, ce ai putut să-ți iei. Și atunci (pauză)... ne duceam la bumbac... culegeam bumbac.

Rep.: *Îl foloseați?*

P.I.: Nu... cu ziua te duceai și cât făceai, seara îți plătea.

Rep.: *Aha, am crezut că îl foloseați.*

P.I.: Nu, atunci s-au schimbat banii... banii în lei au fost atunci.

Rep.: *Până la urmă s-a găsit cine era vinovat sau din ce cauză v-a mutat?*

P.I.: Păi, din cauza aia, că am fost cu pământ, am avut moșie... (pauză) Bogătani, așa... bogătani au zis.

Rep.: *Și lucrurile care au rămas acasă, ce s-a întâmplat cu ele?*

P.I.: Dar cine a mai găsit?... (trist)

Rep.: *Dar nu se știe cine le-a luat?*

P.I.: Da... (dispreț) Am fost la Caransebeș că ziceau că despăgubește și... să-mi iau ce au aflat. Trei dulapuri ca cum e acesta al vostru de aicea, cu trei sundece din alea... două paturi și-n rest nimic.

Rep.: *Deci s-a găsit ce era la voi...*

P.I.: Atâta. Vacii... oi ce-au rămas... (pauză). Băutura ce a rămas înăuntru, în vas...

Rep.: *Și v-a despăgubit până la urmă?*

P.I.: Ce?... nimic... (dispreț)

INTERVIU DESPRE AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL

27 decembrie 2015

Persoana intervievată (P.I.): Ion C., 76 ani, comuna Bozovici, Caraș-Severin

P.I.: Atunci am văzut că or intrat nemții în Bozovici și pe valea Bozoviciului era front mare, se băteau, mureau mulți și p-ormă am fugit d-acolo, (scurtă pauză) undeva, (scurtă pauză) de către Tăria, îi zice Topolea acolo. C-acia erau mulți din armată, știi și ne era frică, că ne pușcă. Și p-orma când am venit 'napoi d-acolo de la Topolea, s-o mai gătat câta frontu' acia, or intrat iar rușii. Ș-atuncea erau rușii care veneau cu niște alea după cap așa la cai, niște arneuri așa, nu aveau comuce, doar un arneu așa, care era după cap (gesticulează). Și fugeam de ruși, că de ruși ne era frică, că erau barbari. Aia pușcau găinili, ce prindeau, omorau, luvau de la oameni ce aflau.

Nemții știi că, ți-am mai spus eu ție, că m-o luat în brațe un neamț odată, și m-o dus la tata și ca să nu fug de el că io am știut

că-s soldați și m-am temut, și el ca să nu fug, știi, mi-o arătat că-mi dă o pară. O luvat dintr-un păr o pară care io știam că nu-i bună de mâncat că era toamna.

Deci, închipuie-ți, iarna am fost, primăvara, vara și-apoi toamna. Și știam că alea-s pere de toamnă, nu pere de care sa le mînci acuma primăvara- vara; nu-s bune. Și cum să-i spun că mi-o fost frică de el ca să-i spun că nu-i bună, da' n-am vrut s-o iau și el m-o luat să mă ducă la colibă la părinți, la tata, la mama. Nici nu știu dacă mama o fost atunci acolo sau n-o fost la colibă. Nu mai-mi aduc aminte. Dar știu c-o întrebat pe tata de frontu' american. C-americanii or intrat atunci în Bozovici, pe deasupra de Bozovici, pe-aici atâtea avioane că nu vedeai ceriu' de avioane. [...]

Știu că la Paști, deci la Paști, o ieșit lumea afară, eram în lunca-viș, și-acolo era, cum să-ți explic io ție, ai văzut cum se vede la televizor când vin cocorii sau ăla, de-i negru, nu se mai vede de ei? Așa era ceriu' de avioane, negru de nu se vedea, nu mai vedeai ceriu de avioane.

Și tata i-o explicat lu' ăla că frontu-i numa' pe sus, ăl american. Rus o zis ca nix ruși ca rușii-s barbari. Și mie mi-o luat din mână, am avut o cutie așa ca telefonul mobil, așa (arată spre telefon), mai îngustă ca telefonu', cam ca telefonu' meu (arată spre telefonul de pe dulap). Și era galbenă, așa de carton, și era (se gândește) vreo trei... șase rânduri. Șase rânduri de cartușe, știi, puse așa pe două rânduri, o dată pân' la capăt și înc-o dată două rânduri pan' la capăt. Deci, aaa sau trei rânduri, trei rânduri c-erau șase cam așa. Și era plină de cartușe de pistol d-ăștia. Și el m-o luvat-o din mână și o aruncat-o. Mă jucam cu ea, am aflat-o p-acolo și mă jucam cu ea că era galbenă, era frumoasă. Și m-o arătat că să nu pun mâna și i-o spus lu' tata să nu mă lase să pun mâna pe ele că s-ar putea sa fie ceva care explodează și îmi rupe mâinile. Și lui i-o arătat o brichetă și-o zis să nu pună mâna că poate să facă „buum” să-i rupă mâinile. Și i-o arătat briceag, care poate să facă „buum” și să rupă mâinile, să nu pună mâna pe așa ceva.

Și-or plecat că i-o arătat încotro e un oraș undeva un oraș către muntele Semenic, de la noi să se ducă, că în partea aia e Caransebeșu' oraș. Dar nu cred c-or mai ajuns. Cred că i-or pușcat, i-or omorât cred, nu mai erau, n-aveau unde să se ducă.

Liceul Teoretic „Nikolaus Lenau”

Persoana intervievată (P.I.): Viorica Albu, 90 e ani, domiciliată în Ghilad, a fost deportată împreună cu familia în Bărăgan.

Tema interviului: Deportați în Bărăgan

Interviu realizat de (Rep./Reporter): Weisz Jessica, Lisman Denisa, Zlatariu Franciska, Vegh Timea – elevi

Prof. Coordonator: Angela Avramut

Rep.: *Păi și când ați plecat, câți ani ați avut?*

P.I.: 23!

Rep.: *Destul de devreme. Mulți înainte! Și acum să îmi spuneți când ați plecat, cu cine ați plecat?*

P.I.: Am plecat în ziua de Rusalii, pe noi ne-o scos din casă cu un an înainte.

Rep.: *Aha! Și ați stat... ?*

P.I.: S-o făcut Colectivul la noi, și atunci nu, eu am stat în casa părinților mei cu mama mea, mama și tata. Că părinții mei au stat la un loc cu unchiul meu. Au stat într-o casa cum era mai înainte. Au stat cu frații și așa că pe noi ne-o dus în casă la părinții mei, când ne-o scos. Și atunci în ziua de Rusalii, Duminică ne-am dus în sat, ca fiecare, și la noi au fost milițienii în casă.

Rep.: *Da.*

P.I.: Și, am venit de la joc, cum o fost la sat, asta o fost duminică și luni... dar toată noaptea nu am dormit că vagoanele se duceau către Gera de la Ghilad și la Gera s-au oprit. Luni dimineața la Rusalii a venit miliția la noi, or fost trei milițieni, în alte căși ... la părinții mei au fost doi milițieni, dar la noi că ne-au luat de cheaburi au fost trei. Și noi cum am avut batoză, au fost închise găinile și puii, au dat drumu` dimineața la găini. Și dup-aia milițienii au zis: „nu vreți să luați ceva la voi?”. Noi nu am luat. Ce să luăm vara? Că se strică mâncarea, orice ai. Și ne-am dus, ne-or îmbarcat și ne-or dus până la Ciacova la arena de fotbal. Și acolo ne-or dat jos din vagoane și eu cu băiatul meu, era de 4 ani, vecinii și neamurile de la Ciacova, ne-or adus mâncare. Și când am rupt dintr-o crofnă... știi ce-i crofnă?

Rep.: *Da!*

P.I.: I-am dat să mănce și el s-o înecat, atunci eu i-am des-

chis gura, am băgat degetul în gura lui și i-am tras afară mâncarea. Atunci o venit un neam de al meu de la Ghilad, el o fost doctor, și zice: „Viorica, hai la spital!”, Ne-am dus la spital la Ciacova. Și el o dat telefon la niște verișori de ai lui bărbată-miu. Toți au fost doctori, toți trei, și or venit aici. S-au cunoscut cu directorul spitalului, au spus că pe mine și pe băiat ne-au lăsat la oraș la spital, la cum îi zice? (La, iar nu știu, iaau...) și ei au plecat. Socru-miu, soacră-mia, cumnatul și soțul, au plecat la... i-or dus în Bărăgan și eu am rămas cu băiatul acolo după o lună de zile cât am stat în spital o venit un milițian de la noi de la Ghilad și o zis: Zi nană, știți ce? Un milițian vine să te ducă. Să mă ducă și pe mine că buletinele or fost luate. Și atunci (eu am äää), milițianul a venit, dar nu a venit un milițian de la asta, a venit unul de la Ciacova și m-o dus până la ei acolo în Bărăgan. Și în Bărăgan, acolo când am ajuns (ei or fost), noi am fost la colț. I-o împărțit în grâu. La fiecare le-a dat o parcela de pământ. Or tăiat, or cosit grâul. Acolo i-o debarcat pe fiecare și acolo și-or facut bordei fiecare familie. Și atunci noi cinci vecini, de acolo, (toți din Ghilad), ne-am făcut casă. Azi două zile or fost la unul, două zile la altul, că nu or putut, că din chirpici, (am făcut chirpici), din pământ și ăla până s-o uscat la fiecare cinci case am făcut așa tot la două zile. Și am rămas cinci ani acolo .

Rep.: *Da, păi și când ați ajuns acolo ați avut mâncare? Prima dată când ați ajuns?*

P.I.: Puiuile, știi cum..., la o lună, patru case tăiau un porc de 50-60 de kg să aibe câteva zile așa să aibe de mâncare pe o lună. Părinții mei, noi, o verișoara de-a mea, o rudenie de a mea, cinci am stat unul lângă altul. Fiecare s-or pus, neamurile așa cum or fost. Să fie unul lângă altul! Am dus-o bine în Bărăgan!! Atât că nu ai fost acasă. Dar bani...

Fiica P.I.: Ați avut pentru că ați știut să munciți!

Rep.: *Da!*